

Omphile Umphi Modise

Mokwadi ke

D. P. SEMAKALENG MONYAISE

Tswana text

JOHANNESBURG
THE BANTU'S PUBLISHING HOME

1960

5062/53
⑦

Omphile Umphi Mobise

301079514

80361622

THE BANTU'S PUBLISHING HOUSE
JOHANNESBURG

1980

E ne e le maitseboa, ke emetse tšhutšhumakgala ya Ditšobotla; ke ne ke sa tlhole ke ya gae, Gauteng ya mma-melodi e nkgapile pelo. Fa ke ntse ke eme jaana, ka bona mosetsana yo mosetlhana, motho wa marata-go-lejwa, a ntse a gadimaka ekete o latlhegetswe ke sengwe. Ka ithaya ka re nka mo itse . . .

Fa ke ya ke mo lebile ka bona mosimane wa lekolwane a tsamaya a temeka ka bomo, mosi wa peipi o kuletse ekete mouwane wa meso, le ene a ya ntlheng ya kwa go ene. A mme lo a bona? Kana phuduhudu e e thamo-telele e batwa ke melamu e sa e lebaganya ka sone se. Ke jafile ke seka ka nna mafega. Kwa tlase o ne a rwele tse dikhunwana, tse go tweng ke makukusela; a gata a ba a robekeletsa. Ka ema, ka bogela. A tsamaya a iketlile a batla tsela mo gare ga batho, ekete ga a ye gope; matlho a le masesane jaaka a none, dintshi di korobetse jaaka tsa kgomo ya tlhoko jwa semagamaga, dipounama di nyenya botlhole le motšarara, letsogo la moja le kokotegetse mo kgetseng ya baki, e bile a šokame jaaka motho wa kgetlane.

Fa a feta mosetsana a diga sekgwama sa madi, ekete ke ka phoso; a tsamaya sebakana ekete ga a lemoge gore se ole. A tloga a simolola go iphophola. Fa a šeba kwa morago, a bona mosetsana a se dilotse ka itlho le le tshologang diteta; a boa a tabogile. Maano e ne e le gore mosetsana a tle a se nanabele a ithaya a re mong ga a se bone, molato o tle o tsalege gone foo.

“Ao! Maria, ke’ng o sa nthee wa re sekgwama se ole?”

Mosetsana a roka molomo.

“Owai! Aitsane lo bo lo tla itira batho ba mono. Maitseo a lona a mo dinokeng. Tsaya, ke go ntšhe motho.” A ntsha letlhare la ponto a re o le naya mosetsana. A le gana. Yare mosetsana a le gana, a ntsha matlhare a mangwe, a le tsenya ka botšwerere jo bogolo mo go one, a ntse a leletsa molodi o mosesane tlase. Jaanong a ntsha peipi a tlhatlhela a iketlile. Fa a sena go goga mosi gabedi, gararo, go utlwa gore a motsoko o tšhwere, a šeba mosetsana ka matlho a a hutsafetseng, ekete a monna a šebile mogatse pele ga ntwana e e botlhoko.

"Kgaitradiaka, motlha o leng lobaka mono, Gauteng, o tla itse go atlarela se badimo ba se go fang. O sa tšwa gae; o sa kgotshe ting ya kwa gae; o sa belafala. Go siame, mma, re tla kopana gape."

Mosetsana a didimala fela. A ikanya tidimalo.

"Go siame, Motlalepule wa gaetšho, e seka yare ka moso wa re, re go latlhile. Moennyana o pele lobone lwa waabo." A bua a tsena mo tseleng.

Fa mosetsana a utlwa legwaragwara le le mmita ka ina la kwa gae, a tshoga. Ya nna gone o gakologelwang ngwana wa ga monna-mogolo Setšhose — lekgwelwa la mosimane. Yare a ise a itsenye mo dikgoleng gape, a gakologelwa gore morwa-Setšhose o tedu tsa katse, mme yo o tedu-tsebeng. A sala a gagametse gore legwaragwara le mo itsetse kae. O na a se lobaka lo loleele mo Gauteng, a sa itse mekgwa ya batho ba Gauteng. . . .

Yare a ntse a akabetse, a sa itse kwa o tla tshabelang dira tse di neng di letse di mo tlhasetse bosigong jwa maabane ga feta basetsana ba babedi ba bua ka ga motse-mogolo wa Lakasanta. A ba inelela, a ikantse Rramasedi.

Motlalepule e ne e le mosetsana yo mosetlhana, wa marata-go-lejwa, motho wa go katoga monyo, sekgatlhabadimo. Motho wa matlho a kgomo ya mmofu e jele tele-dimo, motho wa matlho a go phatsimela teng ekete a getletse dikededi, motho wa pounama tse di matlerebunyana jaaka tsa mosimane a tluaetse go ja diphofora kwa madisong; di atisa go dira legogo, ekete o sa tšwa go ja dipabe; bosetlhana jwa tsone bo oketsa bontle jwa gagwe, go na le go bo fokotsa. Fa o mo etse tlhoko a itebetse, fatlhogo sa gagwe se tletse manyaapelo jaaka sa motho a tla di golela. O na a ka nna masome a mabedi a dinyaga le motšo, kgotsa e mebedi, e seng go feta moo. Kgato tse nne le seripagare. Ma-tshweka.

Ga feta nyaga tsepedi a ntse a nna kwa 275 Lakasanta, a dira mo meseseng mo Doornfontein, gaufi le fa tšhutšhumakgala tsa botlhabatsatsi di fetang gone. Moso le moso a palama go ya tironng, maitseboa mangwe le mangwe a boela gae; a sena mokaulengwe. Kgabagare, basetsana ba o dirang nabo ba mo logela leano. Mme ka sekhukhuni se seke se tlhoka sebataladi, mongwe a mo loma tsebe. A tšwa, a ya go batla tiro gosele; ntekwane o ya go tsena mo ganong la thakadu.

A ya go tsena mo matlung a maleele a Makgoa a a bitsang difolete. A fitlhela go dira tshetsana ya Aferika, ba tšwa khutlong tse nne tsa lefatshe. Mo tshetsaneng e, gabo go le mosetsana mongwe yo motšhwana, a bidiwa Thandi, morwadia-Manana, ga bone e le kwa tlase kwa Natala, gaufi le molapo wa Encandu, fa o ya o lebile mo le-watleng la India, fa go kileng gabo go le sekole se segolo sa Pholile, mo metlheng ele ya maloba.

Thandi o na a bua ka kodu ya sesimane, ntšwe la gagwe le na le noto nngwe e e neng e ka dira gore o tlhole o mo reeditse motshegare otlhe fa a tshega. E ne e le montlenyane wa folete, a ratwa ke botlhe. Fa Motlalepule, a tsena gone, Thandi a bona mokgele o mo tšwa mo dinaleng, o tsewa ke motho a tla a eme ka dinao. A bona bontsi jwa base-tsana bo simolola go mo ila, a bona ba tšwa mo tseleng ya gagwe a sale kgakala. Nxa! A ikana. A simolola go baya dirai, go tshelela dithupa.

E ne e le tsatsi la Tshipi, nako e le 7 maitseboa, base-tsana ba simolola go boa kwa ba neng ba tlhotse ba jetse nala gone. Thandi o na a tlhotse mo gae; basetsana ba kgotlhana ka menwana, ba tsipana ka matlho. Motlalepule a itewa ke ditshikare a ya a lebile mogogoro o o neng o kgaogantse dikamore tsa basetsana. A beteletsa pelo; mo malatsing ao, o na a na le mokgwa wa go seboga, go sia mmele.

Fa ekete o tla fapaanya mojako wa kamore ya ga Thandi, a re *kgatlha thu* nae, a ba a batla go boela morago ka lobelo. Thandi a nyenya. Monyenyo wa mosetsana oo, o no o ka rema tau marapo.

“Ao! Mokaulengwe, o boile ka bonako jang?”

Motlalepule a famola dinko jaaka pitse ya ntwana e nkgelela madi mo phefong, a leka go feta a sa araba Thandi.

“Nnyaa, mmaetšho, ga e ke ere batho ba agile mmogo, ba fapaane mo tseleng ba šuma jaaka nku tsa mafarelane.” A bua jalo a tšhwere Motlalepule ka seatla gore a seka a ba a tšhemola.

Ga e ile mmotlana. Motlalepule a leka go kopetsa matlho. “Ga ke itse gore o mpatlang. Mme fa o sa ele tlhoko, di sa itsanyeng di a welana.” A thula Thandi ka legetla a ba a batla go baya ntša ka marago. Thandi a nyenya. E ne e se lefela a ntse nyaga tse di tsheletseng mo Gauteng.

* Reapo
"A re tsene mo kamoreng ya me, re tle re bu e re ntse fa fatshe."

Motlalepule a iphitlhela a le mo kamoreng ya ga Thandi, e bile a goduma tee e a e fitlhetseng e ntse e le mo molelong. Mme e se monate, e na le monko o o bodilanyana, o tsena motho mo mokong.

M.T. Thandi o na a ntse le lekolwane la tedu tsa katse. Fa Motlalepule a tsena la ema, la obega jaaka tlhaka lwa noka, le mo dumedisa Sefora. Thandi a raya Motlalepule a re lekolwane le, ke kgaitadie, ngwana wa ga rangwanaagwe. Mme ka ba ne ba tšhwana jaaka dipeba, mosetsana a seka a belaela sepe. Mogodungwana wa simolola tiro ya one, morago ga sebakanyana, a thulamela Mo mosong a tsoga a palelwa, a kgobegile marapo, a otšwa ke tlhogo, a feroga dibete.

* * * * *

Sebokolodi sa ga mmathamagana, semelemethe se matšoke, khunwana ya mosadi wa Mosarwa, maketiketi a naga tsa meru gaeng la ngwana o sa le leng, sa ema mo Mlamlan-kunzi. Batho ba photsa ba pitlaganye mo mejakong, ba itlhaganeletse dipalamo, gore ba fitlhe gae go sa bonala. Fa ba sena go phatlalala, ga sala mosetsana mongwe a belege ngwana wa lesea, le mosadi-mogolo wa batho a setse a palelwa ke go tsamaya. Ba gadimaka gore ba bona mang a ba kaela kwa ba yang gone, ba mo tlhoka. Ba ineeletsa tsela e e tsenang mo motseng.

Poverty Setlhako sa mosetsana sa nao lwa molema se ne se tlogela mpa ya lonao mo a gatileng gone. Fa ba ntse ba tsamaya ba kopana le lepodisa. Ba ngonangoneletsa tlase; a šošobaganya sefatlhogo, ekete ga a rate mafoko a bone. Morago ga sebakanyana a šupa ka monwana ntlheng ya Borwa; a kgaogana nabo a thukutha tlhogo jaaka kgomo e tsenywe ke ntshi mo tsebeng.

Ke lotlatlana. Ba tsamaya ba raleitse thota go ya ntlheng ya Borwa. Mosadi-mogolo a ikgoga fela, motho wa batho. Mmadi, ntsamaisa tsela, ntsala, e tle ere ka moso o mpakele. Matlho diala, ga a je sa motho Ba tlhatloga mokong, ba fitlha ba ema fa pele ga ntlo e bonesitswe ka pone-ditalana ka fa ntle. Fa ba sena go nna ba kabakanya ka sebaka se seleele, ga tšwa mosetsana wa mooki mo segotlong sa ntlo e. Yare a ba bona, a nyenya.

Mosetsana a ya fa go ene, a sebaseba nae ka sebakan-nyana. Yole a thukutha tlhogo, a šwenya. Mosetsana a mo rapela ka bobelo-telele. Ba tsena mmogo mo tlung. Mosadi-mogolo a sala a rapaletse ka fa ntle.

Morago ga sebaka se seleele, mosetsana a tšwa a le esi, fatlhogo se hupile manyaapelo.

“A ba mo tshotse?”

Mosetsana a phitsakeletsa keledi.

“Ba re o tle go mo tsaya leng?”

“Ga ba a” dikeledi tsa matlhotlha-pelo tsa mo kaba molomo.

II

Tsa lefatshe re di tsaletswe; re a di golela. Mme e seka yare o bona eketse tsela ya gago e tsena mo sekgweng, wa tlhobogela rure. Se sa feleng, se a tlhola.

Mosetsana a boela tironng ka pelo e tletse botlhole, a ikaeletse go ipusolosetsa. Ere motsing a ileng Tshiping a utlwa moruti a re fa mokaulengwe a go itaya ka legofi mo sameng la molema, o mo nee la moja, a tshege a le esi.

Yare tsatsi lengwe a tšwa tironng, nyaga tse pedi a ntse a boile kwa Olanti, a tla a palame le lekau lengwe le ipala mabala a kgaka. Mme ka pelo e sena nnete, ya ya le mोगwang borwa. Mosimane wa Thaba-Ntšho a seka a nna molema, a baya motho pala-monwana. Ba bona ngwana wa mosetsana go twe Mosidi. Mma-Mosidi o na a sa baya pelo mo go morwadie, a tlhoafaletse ngwana wa matsibola ntha. Mme a lela ka pelo jaaka ngwana wa mosadi. Tsatsi lengwe le lengwe a tšhwantsa Mosidi le mogoloe, yo e neng yare a le mo tlalelong, a mmitsa Omphile. Gonne tsatsi le o utlwang gore e tlare mogatse a tšwa tironng, o mo tshela mafoko ka ditsebe gore a nne a ntse a itse nnete. Ere a mmona a mo atla ka boitumelo jo bogolo, a tshabe go mo gasa santlhoko mo matlhong.

Yare tsatsi lengwe ba tšwa Tshiping a bona mosimanyana a ka nna nyaga dišupa a tshameka ka koloana mo mmileng, a seka a itse gore o ka itšhoka jang.

“Rra, a re ye Olanti ka Tshipi e e tlang.”

“Mma?”

A seka a araba; a tshaba go itšhwarisa ka mafega. Ba tsamaya ba didimetse e bile ekete mafoko ale a fedile. Fa ba ya ba lebile legae Mma-Mosidi a tshoganyetsa mogatse ka go re "Ke utlwa go twe go na le bana ba bantlenyane kwa Ikageleng. A ga re ithuele mongwe wa bone?"

"Ao, mma, a motho o tle a ruiwe?"

"Ke ne ke ka re, re mo ikgodisetse."

"Modimo o re file Mosidi. Re sa belaelang?"

"Ga ke belaele."

"Ke raya gone. E tla bo e le go leka Modimo tumelo." A nyenya. A ithaya a re o koneletse mafoko. A gakgala go utlwa mogatse a re:

"Rramasedi o itumelela go bona bana ba tsewa tsia ka go lekana. Ga twe go tshego ba ba pelonomi, gonne bogosi jwa legodimo ke jwa bone. A ke bobelonomi go godisetša bana ba masea mo matlung a kokelo?"

Rra-Mosidi a mo šeba ka lorato, kutlwelo-botlhoko le bobelonomi. "Nnyaa, mokapelo Go siame, re tla ya ka Matlhatso a beke e e tlang."

Mma-Mosidi a seka a itse gore o ka leboga mogatse jang. A mo tšhwara ka seatla, ba tsamaya jaaka bakapelo e le gone ba ikutlwisang tswine ya lorato.

Ka Matlhatso ka nako ya 10 mosong, kakapolodi ya dinaga, selemela dithota, thaladi ya mafatshe, ya itatlhela Olanti. Ka fa molapong go utlwala setshego sa bana ba thuma mo metsing a a tsididi a letsha la Khanata, ba ja mokařaganya jaaka namane tsa marole. Mma-Mosidi a gopola tsatsi le o neng a tsamaya le mosadi-mogolo Mma-Sebolai. A ditlhabi di mo kokobalele! E ne e tle ere a gopola motsing oo, a sulafale mogopolo. Bagologolo ba rile, ngwaga se nthateng kgabaganya, o šuthele tse dingwe.

Fa ba tsena mo segotlong a etelela mogatse pele gore fa mongwe wa baoki a ka mo itse, a mo kope gore a seka a rothisa mmutla madi. A nna tshego a seka a fitlhela ope yo o ka mo tšhwantshang. Ba tsennngwa mo dikamoreng tsa basimanyana gore ba itlhophele yo ba mmatlang. Ere mogatse a ithaya a re o bonye mongwe yo o mo kgatlang a mo ganele bontšhonyana, bokhutšhwanyane, bosesane. Yare ba ntse ba tsamaya ba fitlha mo kamoreng ya basimane

ba le bararo; yo mogolwane mo go bone a ka nna nyaga tse tlhano. A mo atamela a tšhwere pelo ka seatla Fa a sena go nna a mo sekaseka, a inamologa a tlhantse. A ema tu!

Rra-Mosidi a garoga pelo. A simolola go ikotlhaela bobelonomi jwa gagwe: gonne o na a ithaya a re mogatse o tlhabegile. Kgopolo ya lošo ya feta jaaka logadima mo mogopolong wa gagwe.

“Mma, a ga o je monate?”

Mma-Mosidi a boa kgakala. Fa a utlwa mogatse a bua nae a nyenya a ise a tlhaloganye potso ya gagwe. A arabela mo maibing, “Ee, rra.”

“Go bothoko kae?”

“Bothoko?” A nyenya. “Nnyaa, rra, ga ke bothoko gope Ke ne ke utlwile ka tsa ga Morakile A re ba bonye botho?”

Mooki a tsikinya tlhogo. O na a ^{oaxmed} ~~lepile~~ Mma-Mosidi gararo: fa a bona mosimanyana yo mogolwanyane, o ne a mo šeba ka fa morago ga ditsebe, a ise a mo šebe mo matlhong. A ipotsa potso di se kae.

Ba tsena mo kamoreng ya bofelo, Mma-Mosidi a setse a diragatsa molao. A utlwa a tsewa ke sedidi.

Mooki a re “O mo tlišitse leng?”

Mooki a boela a re “Gongwe nka go thusa”

Yare Mma-Mosidi a sa ntse a tla araba, a bona mogatse a mo tlhomile matlho, a ithaya a re o reeditse gore ba bua kaga eng. “Go mogote!” A bua a tšwa a gatela godimo.

C-c-c-c-c! Mosadi wa batho. Lefatshe le a bo le ne le mo utlwang?

Rra-Mosidi a tšwa a setse mogatse morago. “Mokapelo, go rileng?”

“Ga ke ikutlwe monate. Ke tlhajwa ke setlhabi mo seperuperung.”

Rra-Mosidi a seka a itse gore o ka gomotsa mogatse jang. A ntsha peipi. Yare a utlwa mosi o mo gwaya magalapa, a lebala mafoko a ga mogatse, a gopola kaga sejanaga se o neng a ipaakanyetsa go se reka, a ipona a le mo tseleng ya Thaba-Ntšho, morwa-Sehunelo a Nthufa a Mathibela, a mmina-tshipi ya kgotlho e ntšho

Mma-Mosidi a nna pelo-pedi: bolelela mogatšo — se ipolae ka mabogo. A ikanya go hupa matlhatsa ka marama, go šwa senku. A bona gore se se botoka ke gore a batle mmatlisisi, a mo tlhotlhomisetse kwa morwae o ileng gone. Mme gangwe le gape fa kgopolo ye e tla mo go ene, a utlwe a tshaba, ekete sekhukhuni se tla bonwa ke sebataladi. A bala bakaulengwe ba ba ikanyegang go bona yo o ka mmatlelang mmatlisisi. A mo tlhoka. Morago a ikgomotsa ka go re e tlare go le tsatsi lengwe, magodimo a di rebolele go ntsha tlhako ngabeng

to VIII

III

Ntlheng ya bophirimatsatsi jwa fatshe leno la Transefala, kgakala kwa Setšwaneng se se relelang mo lolemeng, Setšwana sa manatetsha-puo, maboko le dinaane, go motsana mongwe wa Bahurutshe boo-Manyana le Barolong; o bidiwa Matile Maanwane, go o farologanya mo go Matile wa Nogeng. Fa o le mo Ditšobotleng tsoo-Maphororo, pula ya medupe re e ratela dikgomo le batho, mme o botsa tsela ya Matile, motho o tla go šupetsa tsela e leba bophirima, e le matsoketsoke jaaka motlhala wa noga. Fa o le motho Sekgoa, o rata go lekanyediwa ka Sekgoa, dikgaka di le masome a mararo. Fa o le moriri o dikgobe jaaka nna, loeto lwa tsatsi lotlhe ka koloi ya dikgomo. Gaufi le Mafika oo-Mmamamosadinyana, motse-mogolo maaparela naga.

Re utlwa go twe Matile e kile ya bo e le naga ya buru mongwe yo o neng a aga gone ka baka lo lolele. Naga ya gagwe ya tloga ya gana go ntsha dijalo ka tšhwanelo. Yare tsatsi lengwe a jela monna-mogolo Senose nala, go utlwa gore naga ya gagwe e tsenywe eng.

Senose o na a tumile thata, botlhale jwa gagwe bo umakwa ka mmakamogale. Senose a ntsha koma ya motso-ko a šunetsa a ise a tshele ditaola. Fa a sena go di tshela, a ba a di boka, a nyenya.

“Mogalammakapa! Ga twe mo e be e le gofe? Monna, go thata! Mo tlhatshaneng se, sa mongana, gaufi le botlhabatsatsi jwa sone, go thata. Go rapaletse namane e tona ya more-mogolo wa bidibidi ya segogompu sa sesena-tšhwano. Fa maru a thiba *nyero, nyero!*” a feletsa

a eme ka dinao. Monna wa Lekgoa a bona gore go botoka go rekisa. Yare tsatsi lengwe a ile Ditšobotla, a kopana le banna bangwe ba batla lefatshe. Gompieno ke Matile, re tidile ntwa.

Fatshe la temo tota. Fa pula e na o ka ja monate go bona megoma e tletlepolola lefatshe, mosimane a tšokotsa seme fa thoko ga morole o mohunou, a natha Borogomane, Bolomo, Matlhoatsone. Mogoma o tla o latlha lekote kwa morago ga tsone, o gagašela fa o feta mo motlhong, di gaga-matsa mekotla, di tlhoma ditlhogo. Ka Keresemose o feta mo gare ga masimo, mangwe a setse a le matala, a mangwe a sa ntse a le mahibidu. Jaanong balemi ba lema mmidi o o sa goleleng kwa godimo, botomane, kgotsa mabele a tshaba-tsie.

Fa letlhafula le tsenye, dikoloi di rwala mmidi, magapu, ntšhe le maphutshe, di leba Matikiri a Motati; mme mathlogole o tla boa a sa tsaya sepe, balekane ba gagwe ba mo amogile a sa ntse a tsena ka Matikiri. Monna o lwa a ba a kgaoga leoto la borokgwe. Motlha dikoloi di boang kwa Matikiring, di tla di rwele mošawa, ditlolo tsa Sekgoa, magaila le mathhare a mogodungwana.

☞ E ne e le maitseboa, go neelwa dikonyana le dipotsane, e bile go le marunyana ntlheng ya bophirimatsatsi, matlhasedi a letsatsi a budusetsa mo marung jaaka madi a rema, mme go sa bontshe gore pula e ka tšhokane e nele. Yare motho a šeba ntlheng ya kwa Maropeng, motsana mongwe o go tweng kgosana ya one e itlhomakela melao fela e sa rerisa ope, ere motho a bua a ba a jelwa kgomo, a ba a lelekwa mo morafeng, a bona koloana ya dipitse.

Letsatsi le ne le tsenye mo marung, loapi lo hubitse ekete lo tshetswe ka madi a phologolo e le nemeru. Maru a simolola go tšokotsega, go nna ditlhase tse dikhibidu. Koloana ya tsena ka motse, ya fapogela kwa ga monna-mogolo Ofentse, Motšhweneng ga ke naiwe matlhong, ke a ronega.

Batho ba ba neng ba phuthegetse kwa bo tlhotlhwang gone, ba e gadima gangwe-fela, ba tlhokometse mabele, mabelega-batho, kobo ya mmotlana, mohumi le khutsana. Bo phoka lešulo, jo bohobitšwana jwa talane ya mmanjakane, go se motho o šang ntšhu a sa ogole sepe mo koloaneng ya dipitse.

Ga fologa monna a le moleele, a le matsatsarapa, e le MoAferika wa tšopa la maloba. A tsamaya a gabaletse, gonne o na a tlhotsa oto la molema, mme a sa rate gore batho ba lemoge; a le lobadi fa godimo ga itlho la moja; a ka nna mašome a mane le motšo. A salwa morago ke mosadi a le sekiritlana le mosimane wa nyaga tse di supang.

M/A
Monna-mogolo Ofentse o na a sa bolo go kua mokgosi gore morwadie a mo thuse ka modisa. Jaanong o na a mo leretse mosimane Modise, e le mosimane yo magodimo a ntshitseng maatlametlo, botšwerere, manontlhotlho le matsetseleko a one otlhe fa a mmopa, gore Popo e gomotsege, e itumele; dipounama di le sephara, e le tsa MoAferika wa tšopa la maloba, tšopa la Aferika le sa dubega mo atleng tsa badimo. Metlha eo e ile, re setse re lelela kgama le mogogoro.

Rona re godile re fitlhela go ntse go twe MoAferika o kile a bo a ipela ka mmala wa sebilo. Ba katogile monyo bana ba mmala o montšho, ba kgoma magodimo ka diphogwana, batho baleele re ba itumelela ntsweng. Gompiono re gopa ka mpa fa fatshe, re lwela thito tsa dirite le dikgantlapanane; bogosi bo ile le malata. Mme gangwe le gape, re tšhokana re bonye peo e e re gopotsang kgalalelo e e phirimileng jaaka tsatsi la mariga.

Mosong o ba o tsogang mo Matile a tsamaya le ngwana wa ga mmangwanaagwe go ya go gama. Ga twe a eme fa pele ga mojako wa saka la dinamane, ere fa go twe "Fesa!" a bulele namane e ye go rokotsa. A di bulela ka bongwe, ka bongwe, ga ba ga sala di le pedi; jaanong a ithaya a re o a itse. Ga twe a fese gape. A emela kwa thoko gore namane e tšwe; boemong jwa e le nngwe, ga tšwa di le pedi. A imelwa ke ditsebe. A tlogela kgoro e butswa, a tabogela namane tse di duleng; fa a tla a thiba e nngwe ya tsone, a bona dipodi di karaganya kwa ntle. A tlogela namane, a tabogela dipodi. Basimane ba re "Nnyaa, e seng namane, dipodi." Bangwe ba re "Nnyaa, namane." A tsielega. Ao, jaanong ba mo ja setshego! Matlhogole! A ya gae a betilwe ke pelo.

Yare go ise go ye kae a tlwaela botshelo jwa Matile; a itse gore fa kgomo e ya kwa tshimong o tšhwanetse go pota ka ntlha efe. Mme bogolo o na a tsamaya le rraagwe-mogolo Ofentse, ka a na a tsofetse bobbe, a sa tlhole a itse go tsamaya

a sa etelelwa pele ke mosimanyana; gongwe le gongwe kwa monna-mogolo o yang gone, a sa tlogele itlho la gagwe kwa morago.

Ba atisa go tsamaela kwa ga Sekgotsheng, monna wa Lekgoa yo o mpatona, yo (ka batho ba itse go di bolela) go tweng o na a sa tlhole a ipona dinao, a sa tlhole a kgona go ipega pitse.

Ere motshegare monna-mogolo a kaname mo moruting wa setlhare, a simolole go tlotlela Modise ka ga lefatshe le o neng a agile kwa go lone a ise a tle Matile. Motho wa monna-mogolo a bue a ba a omelele legano, fa a gopola madiba a fatshe leo; fa a gopola matšha a a neng a tletse gotlhe e bile a le mo tlhoeng ya thaba, ere mo mosong wa tsatsi la Dikgakologo, mouwane o thibe mo thabeng jaaka pula ya medupe; fa a tla go gopola tlhare tsa megokare tse di neng di medile mo lebopong la melapo e e neng e fologa kwa thabeng, e le matšoketšoke, e ne ekete o ka rwala thoto ya gagwe a boela Madibeng. Ka nako ya meruti, fa megokare e dira meruti e e welang mo metsing a melapo, e ne ekete namane tse di tona, bokwena ba arametse letsatsi, ba gagkametse gore di tla butšwa leng, go tšholwe.

Yare tsatsi lengwe ba ntse ba bua ka ga dinonyane, Modise a bona tlhomedu e beile tantanyane mangole. A botsa rraagwe-mogolo gore ke eng tlhomedu e ratile go kgerisa dinonyane tse dingwe. A gagkamala a utlwa rraagwe-mogolo a re

“Motlhanka o bolaisa kgosi setšhana.”

“Motlhanka wa ga mang?”

“A ga o itse gore tantanyane ke kgosi ya dinonyane?”

Modise a belaela. “Tantanyane ke thathanyana ya nonyane. Tlhomedu e tla mmolaya, ke be ke mo ja dinamama.”

Monna-mogolo a tshega. “Ee, ke kgosi Kgosi ya dinonyane tsothle, tse o di itseng, le tse o sa di itseng, tse ditona le tse dinnye.”

Modise a seka a dumela sepe. “Tantanyane ke thompilikinyana!”

“Ee, ngwanaka, ke thompilikinyana. Mme mma ke go bolelele: E kile yare bogologolo talatala jwa ga Lowe, maje a sa ntse a tobetsega, dinonyane tsa epa pitso go reri-sana ka ga mmuso wa tsone, o o neng o sa di itumedise, fela jaaka le rona batho e tle ere nako nngwe re seke re itumedisiwe

ke mmuso wa rona. Mo pitsong eo, ga ema tlatlagwe, mogoloa-mokankagata, a re 'Rra-mogolo ntšhe, malome rramolangwana, ditsala, balekane le basimane botlhe, re epile pitso eno go lo itsise ka ga matšhwenyego a rona mo mmusong ono wa ga mosalakatane. Lo sa gakologelwa maloba jale re apesa mosalakatane lešabo, gore bontsi jwa lona bo no bo le kgatlhano nae; lo re ga a na seriti sa madi a segosi. Ammaarure lo no lo opile kgomo lonaka Bonang mo sikeng loo-phologolo, kgosi tau o rena a le esi, ebile go a tšhwanelega. Bonang mo sikeng loo-kgoboga-mpa, ke raya digagabi, kgosi kwena o rena a le esi, ebile go a tšhwanelega. Jaanong, bagaetsho, šebang sika loo-nonyane. Lo bonang? A lo tshaba go araba? Hee! Ke tla lo thusa. Mo sikeng loo-nonyane lo bona sethotsela, gamugamu ya motho, letlakala le tšorame bogosi le sa bo tšhwanela. Pho! Mašwabi ka rre, ka mokgoronyane. Mašwabi rure. Mašwabi, bagaetšho!

"Jaanong ga ema morubise, a re, 'Malatsi ano ke asele, bagaetšho. Maloba jale go sale molao, mosimane o na a ka se eme mo kgotla, a gobolola kgosi ya ga rraagwe. Mosimane e ne e le ntša, go twe kgwa mathe o itšhware khubo, o re phinya sa monna tšholo. Gompieno, pudulogo' a bua a gasanya mabogo.

"Tlatlagwe a ema gape. 'Bagaetšho, ga ke rate diphirimisi. Nako di tshepanye, di lekanye motinyane; a re bueng jaaka bagolo!

"Ga tsoga tthatlharuanye e kgolo. Morago ga sebaka se seleele ga dumalanwa gore go tlhophiwe kgosi e nngwe. Ga twe nonyane e e tla fofelang kwa godimo go gaisa dinonyane tsotlhe, e tla nna kgosi ya tsone tsotlhe.

"Ga tsoga kgang ya modumo o mogolo wa dinonyane di fofela kwa marung. Go ise go ye kae, mareejane, mekopo, mesalakatane, mašogo, maphoi, botšwere, bomogale, botlhomedii, borrankuru, mekgoronyane, bothaga, bomolope, magakabe, dikgaka le bontsi jo bo senang palo, tsa ineela. Dingwe tsa ya . . . tsa ya . . . tsa ya . . . tsa ya, tsa ba tsa sala di sa bonale. Erile di le kwa godimodimo kwa, ga sala nonyane e le yosi, e ntse e tthatloga . . . e tthatloga . . . e tthatloga, e bile ekete ga e kitla e tlhola e boela kwano tlase. Fa e setse e bona gore e di siile tsotlhe, ya boa.

"Owaii! Maaka a loleme: Tantanyane *tweng, tweng, tweng!* Ke yole o sa ntse a tlhatloga; fa nonyane e—"

E ne e le kgale Modise a ntse a botsa, mme rraagwe-mogolo a sa mo tsee tsia. Jaanong a tsena monna-mogolo mo ganong: "Ntate-mogolo, a ke go re—"

Monna-mogolo le ene a gana one mašwe ao. "Gare mma ke go—"

"Nnyaa, ntate-mogolo, e tle ere nkgono a re o didimale, o re, 'Ke a botsa, ke etsa batho.' Le nna ke a botsa, ke etsa batho."

Monna-mogolo a tshega a ba a gelola keledi. "Ee, ngwanaka, o no o reng?"

"Ke lebetse."

"O? Nnyaa, fa o lebetse mma ke feletse kgang ya rona A ke dikonyana tse di lelang? Ke bo-sigo Fa dinonyane di utlwa gore tantanyane ke kgosi, mme di bona a sa bonale, tsa tlhajwa ke ditlhong thata. Tsa re go bidiwe pitso, a tle go paka jaaka a di tlhotse. A gana. Ga twe a bee melao e meša; a gana. Dinonyane tsa belaela. Ke fa go tla tlhaga gore o na a iphitlhile mo legwa-feng la lenong."

"Ga tsoga 'Moloi! O kae, re mmolae?"

"Ka a le botlhale, a tshabela mo mosimeng wa samane. Ga tlhophiwa morubise gore o mo dise, a tle a bolawe ke tlala. Fa dinonyane di sa ntse di ile go batlela morubise dijo, moeka a sala a kgontlha maroko. Kwa dinonyane di yang di boa gone, tsa utlwa tantanyane a lela mo godimo ga setlhare."

"Morubise!"

"Hee?"

"Tatanyane o kae?"

"Ke yo. Ke yo! A ga lo mmone?" Yare a rialo dinonyane tsa letsa seruthu. A iteega *jorwe!* Ke yole, a phaphathega le naga, dinonyane di mmeile mangole, a ba a itatlhela mo mosimeng wa samane *galagatlha!*

"Go tloga motsing oo, morubise o tsamaya bosigo; ešwa pele o no o tshela ka masitlaoka, jaanong o tshela ka dipeba."

A fetsa go bua a lapile. Yare a ya ka lotlhakore, Modise a ya le ditlhare, a batla boroku. A ya le ditlhare a ba a fitlha mo tlhareng se se nang le makwati a mantšho, a leka go ikaega ka sone. Fa a isa matlho kwa godimo, a bona mo-kgantitšwane o mo lebile ka matlho a molotsana. A tšho-kane ka a gopola moselenyane, o e neng yare o sa rongwa ke ope, wa iphaga dikoro go ya go re ere batho go šwa, ba šwele rure. A katoga a sa ikaelela

Lebodu le setlhogo. Fa e kabo e se bonya jwa lone, lošo e ne e le loeto. Bangwe ba kabo ba— pelo gomotsega, dikeledi ga se madi.

IV

Maru a tla a biloga, go benya ditladi tsa poitshego, lefatshe le tsitsibantse mmele, le tshaba go fegela. Diruiwa tsa utlwa phefo e nnga bothitho jaaka mowa wa mmobodi, etšwa ntlheng ya borwa, e eteleditse maru pele, e tshaba gore fa e ka a tlogela kwa morago, a tla nyelela. Leradu la ga Modise le letšhwana, le le mabele a maphata, le botabota jaaka koko e tlhoka kwa e ka beelang gone. Dinonyane di bolawa ke setšhana go ya dintlhageng, gore di tshabe kgwanyape e e neng e tla e famotse dinko.

Yare Modise a bona maru a menagana jaaka noga e ipolaya mala, a raya balekane ba gagwe a re ba tshabele gae. Ba mo ja setshego, e le santlha ba utlwa go twe fa pula e tla, badisa ba tshabela gae. Etšwa modisa a tsaya kgetse a dira motlhotlho gore marothodi a fete mo ditlhakoreng, jaanong a ipatike ka setlhare, dikgomo di je bojang. Modise a bona balekane ba gagwe ba dira metlhotlho. Le ene a tsaya kgetse ya gagwe a dira motlhotlho, a tshaba go ya gae a le esi. Ga re *tseke*, dinonyane tsa ba tsa kgaotsa. Basimane ba tiisa mebele, ba reetsa kwa e tla rathang gone. Ya didimala. Ga re *kgetlhe!* Modise a ba a tlolela kwa marung. Ya na jaaka pula ya kgogola-moko. Marothodi a lekana le tšwele la ngwana wa lesea. *Tšho* motshegare, tadi e amusa. Basimane ba lemoga gore bo sele bo sena mahube; ntekwane ba thanya mapo lo le tsebeng. Dikgomo tsa gana nnang ya banyana go ya gae.

Mo dikgomong tsa ga Modise ga bo go le leradu le bidiwa Madimabe. A kgomo ya go tšhwara maši wee! Modise a gama a ba a lapa menwana; mangole a tšhwara kgamelolo

a ba a šwa bogatšu, lešulo le phophoma; makuka a phungwa ke tlhoa; sebe sa phiri se le sengwe fela: fa pula e na, le rwala mogatla mo tlhogong, le tsena sekgwa ka legare Maši! Madila! Sereledi! Kgatsele! Morokotso!!

E ne e tle ere Modise a leka go e thiba mo puleng, e rwale mogatla mo tlhogong, e kgotlhomele le naga; ere bosigo bo sa e be e le gare ga mpa ya lefatshe, kgakala kwa nageng tsa Makgoa. Modise o na a e itse, e bile a e tshaba. E ne e kile yare e duša a leka go e isa gae mo puleng; ya tshaba ya ba ya welawela le naga. E rile motlha e bonwang ya bo e na le namane ya kgwedi; go tloga motsing oo, a ya mo metsing a tlhapa; a baka go tlhola a leka go isa Madimabe gae pula e na.

Mme mo tsatsing leo, a ya kwa go yone a rapela gore e seka ya ya le naga. X-x-x-x-x, Madimabe, ya gae ke a go rapela Ya gae, *tu!* Madimabe a seka a utlwa thapelo ya ga Modise. A rwala mogatla mo tlhogong, a tsena sekgwa ka legare. Modise wa batho a bapanya molamu le tsebe fa morago ga yone; a itse gore o tšhwanetse go šwela kwa e tla lalang gone.

Fa o ise o ke o leleke kgomo mo selokong se netswe ke pula, se le manyerenyere, o tsamaya o šotlhomela o bo o boa mo mangoleng, o ralala matlodi o sa itse gore a ke matlodi, ga o ise o bone seloko se le mašwe.

Madimabe boa, re go bonye tlhe! Madimabe a gana go boa; a leba bophirima-tsatsi kwa ga Rramadi, mogatla o paraletse mo phefong. Letsatsi la phirima ka kgalalelo e khibidu, marang a lone a duduetsa kgakala kwa mawatleng a bophirima; e bile ekete ga a kitla a tlhola a bona lefatshe gape. Yane ekete pula e a didimala, Modise a ba a bona go sokolola kgomo ya setseno. Jaanong ya paraganya go ya gae, ekete ga se yone e bolaisitseng Modise setšhana.

Matlodi a na a tletse, matšha a lela digogwane, naga e tsidifaletse, e dule mogote wa tsatsi la sethoboloko. Ntlheng ele ya Nogeng, kgaka e lela, e batla mokapelo wa yone; mašogo le one a biletsana malalelo a khukhwana tse di bolailweng ke metsi.

Fa Modise a fitlha kwa gae, a fitlhela tladi e tlhotse e rathile mooka gaufi le kgoro ya saka la ga gabo, fela jaaka ngaka nngwe e ne e kile ya bolela gore e tlare go le tsatsi lengwe dikgolo di diragale mo motseng oorra-Ofentse a

Motšhweneng ga ke naiwe makopong ke a ronega. Mme ba ne ba setse ba tlwaetse go lekiwa, mo go bone e le dinyana. Lonaka lo lontšho lo nna mo godimo ga kgoro ya saka la dikgomo; moso mongwe le mongwe lo gamelwa maši a kgomo, gore fa mongwe a belwa ke botshelo, a tle a bolele go sale gale gonne go sa iweng ga go tla! Mosadi mongwe wa bophirima (ina le senya motse) o kile a re o a leka; ba tsoga ba mo fitlhela (Ke a seba, bana, lo re ga lo a nkutlwa!) a le mošampa. Jaanong ba na ba leka ba le kgakala

“Monna, ke eng o atisa go disa go bo go nna bosigo jaana?”

Ga feta sebaka Modise a ise a arabe, ka a ne a itse gore rraagwe-mogolo o a tshameka. Yare a tšwa molomo a re “Madimabe o ne a gana go tla gae.”

“A gana go tla gae? A jaana ga ba a mo loa a kgomo e kile ya gana go tla gae?”

“Ke gore o tshaba marothodi a pula.”

Monna-mogolo a tšhwara Modise ka seledu; modipa a itumela thata, gonne o ne a kile a utlwa go twe fa monna a fitlhela molapo o tletse, o itšhwara seledu, mme mosimane ene o itšhwara khubo. Gape o na a kile a utlwa go twe fa monna a go tšhwara seledu, o ba a itumedisitswe ke sengwe se o se dirileng. A eletsa ekete pula e ka tsoga e na, gore a tle a tle bosigo gape.

X
Fa ba ntse ba ora molelo jaana, ga kotama menang e mebedi gaufi le fa isong; ya simolola go itlhotlhora diphuka ya ba ya sala e le bogonoko, jaanong ya sesela e bapile, o mongwe o sesela o thenikisa dinoka jaaka ~~kgarebe e bona~~ lekau. Modise a e tlhoma matlho jaaka ekete ke santlha a e bona, etšwa a na a dira sentle ka go e tlhoma matlho, gonne o na a šebile kgakgamatso ya Popo. Aitsane mo sikeng lwa menang e, o monamagadi ke molaodi, o motonanyana ke mogakolodi. Mohumagadi ga a tsamae, o tlhola a pitika fela, monna o mo tlišetsa dijo a ntse a kaname fela; fa a rata go retologa a robala ka tlhakore lo longwe, monna o bitsa batlhanka ba tla go retolola mohumagadi; o tlhapa ka matute a ditlhatshana tse go itsiweng di rethefatsa mmele wa mohumagadi.

Le fa motho a na le tlhaloganyo ya go gopola dilo tse dintsi tse di gakgamatsang, tse ereng fa re ntse re di akanya re utlwe re sisimoga mmele ka ga pheletso ya tsone, tshoswane e sa ntse e mo sia ka dilo tse dintsi thata. Ke gone motho o lemogang gore e tlare monna a tla dira tiro ya gagwe ka tlhoafalo, e be e le fa a lebaganye nayo fela, go se sepe gape se o tšhwanetseng go se tlhokomela. Mo merafeng mengwe motho a le esi o sa ntse a dira tiro di le dintsi, mme tshoswane e setse e lemogile gore tiro nngwe le nngwe e dirwa ka botšwerere le manontlhotlho, fa mongwe le mongwe mo setlhopheng a na le karolo e e mo lebanyeng; fa mongwe le mongwe a itse gore setlhopha se tla ya moribe ka ntlha ya gagwe; fa mongwe le mongwe a itse go rata monka-ene jaaka a ithata, go mo direla jaaka a itirela.

Re senya madi a se kana ka sepe re leka go ithuta go direla monka-rona jaaka re itirela, mme ere morago e be e le matsapatsapa a lefela. Bobelo-tshetlha le bohula ke bošwa jwa madi a setho.

Bonyana jwa madi-manana ke nako e e tlotlegang thata mo botshelong jwa motho. Ke nako e re leng gaufi thata le tsa mmuso wa legodimo, gone kgopolo tsa rona di santse di apere bošweu le tshiamo. Fa le ntse le tlhaba le be le phirima, o robala o nyenya. O robala o gopotse kgongwana tse o di tlogetseng mo thitong ya tlhare sa mokgalo, tse o tla tsogang o ya go rora maje ka tsone gore o tle go aga lorako. Mme matlho a šebile kgalalelo e e kwa pele ele, e e tlareng ka moso e be e fetogile lefela, e fetotswe ke mašwabi le ditlhong

Modise a ya go robala a nyenya, a gopotse mafoko a ga rraagwe-mogolo: "Ngwanaka, bomatlhogole ba bonwa ka go disa kgomo tsa mafisa . . ."

V

Ga twe Matile o ipela ka sekole se sešweu se se bitsang motho a sa ntse a tsamaya kgakala; mme mo malatsing ale a maloba a ngwaga ya 1938, e ne ere fa mosimane a feditse go disa, ke gore fa a le nyaga tse di fetang lešome le metšo e metlhanano, e be e le gone o romelwang sekoleng; a ya sekoleng go ipaakanyetsa tlhomamiso ya moruti gore e tle ere a nyala, a ba a itse go kwala.

Mme bontsi bo no bo sa romele bana sekoleng, gonne basimane ba ne ba tsamaya go sa robetswe, ba ya go boa maitseboa kgomo di goroga; go lale go sa gangwa, bana ba lale ba jele mošoko o sena sešabo. Ke sone se basimane ba bantsi ba neng ba omosiwa fela, ere fa ba itse go kwala maina a bone ka tlhaka tse di šokameng, go twe ba ye go batla tiro, ba rutegile ba tloga ba tsenwa!

Monna-mogolo Ofentse o na a ratela bana ba gagwe leledi, go se ope yo o sa bonang mojako wa sekole. Le fa a na a ise a ke a bone leledi la thuto ya Sekgoa, e ne e tle ere a bua ka ga thuto a ba a ome legano, a simolole go kgadie-petsa batsadi ba ba neng ba sa ise bana ba bone sekoleng.

* * * * *

Fa motho a le mo Matile o bona matlo a mašweu a motse wa Bodibe a tlhagile mo tlhareng tsa megokare le dipopodiri; fa maru a thibile ekete bontle jwa one bo a oketsega, bogolo jang ka nako ya gwetla, naga e kgabile ka botala jwa ditlhare le mebala ya dithunya tsa ditšheše. O tšhokane ka o gopola bontle jwa tshimo ya Etene mo mosong wa Dikgakologo tsa ntlha tsa popo ya lefatshe. O tšhokane ka o gopola ka ga monko wa tšheše tsa tshimo e go tweng batsadi ba rona ba e lomeleditse botho jotle go ya go sa iweng. Fa o feta mo tseleng ya Ditšobotla monko wa tšheše tsa molapo o go tsikitlha maroša a dinko; dinonyane di opela melodi ya botshelo jo boša le maikaelelo a manana. Fa o le motho yo o tleng o gopole ka ga kgakgamatso ya thothomo ya botshelo, o na le motlabego o o phepa go manega maikutlo a gago mo go one.

Gaufi le ntlo ya Tshipi, go agilwe sekole sa potana tsa maje. Fa o re ntlo ya Tshipi, mongwe le mongwe a itse gore o raya ntlo efe. Fa o re sekole sa Bodibe, mongwe le mongwe a itse gore o raya Borume. Mosimane yo moleele, o tsamaya a latlhetse tlhogo kwa morago jaaka kokolohutwe e kgotshe menopi ya matlodi.

Powana tsa Aferika-Borwa di tlhologa mo sakeng le. Sedi la Aferika le simologa mo boneng lo. Maloba jale Aferika a sa ntse a na le gone go ka totisa maitsetselo a lefatshe, e ne ekete e tlare tsatsi lengwe re be re tumile kwa loapi lo kopanang le lefatshe gone, re tumisitse ke megaka le powana tse di tšwang fa.

Fa Borume a fitlha mo Bodibe, go ne go se iso le olwang molora; baagi ba sekole ba tsamaya ba rwele mabogo mo tlhogong, ba rwele mabogo mo tlhogong ka go bona toro tsa bone tsa maloba di fetoga lefela; ba rwele mabogo mo tlhogong gonne erile motsing se agwang ba bona se tšhwana le lobone lo lo beilweng mo tlhoeng go bonesetsa mongwe le mongwe yo o tsamayang mo lefifing, gore ere a bona kwa botshelo bo gone, a tle polokesegong. Jaanong ba batla mosimane wa Tlokwe gore a di etelele pele. Ga feta nyaga di le pedi ba ise ba bone maungo a maduo a bone; ba nna ba ntse ba šolofetse tsatsi la thobo. Ntekwane ke maaka a loleme. Ere temo e tla, basimane ba ye go lema, basetsana ba ye go apeela balemi, dipotana di sale di re "O nneile mang."

Borume a semelela, a jela nala kwa mošate, kgosi e le monna a bidiwa Badirele ka ina la mareto. O ile go sa iweng. A badimo ba mmabalele! Le gompieno batho ba gagwe ba sa ntse ba mo gopola jaaka ekete o letse a tsamaile maabane, kgotsa maloba a maabane. E le kgosi e e nyoretsweng tswelelo-pele mo bathong ba yone, ebile e ba ratela lesedi; gonne e ne e kile ya rafa tswine, mme ya utlwa botshe jwa yone. A fitlhela kgosi e na le banna ba lekgotla ba le babedi, ebong Seagile le Seome, ba ba neng ba tšhwere motse, fa ba re tsamaya, o tsamaya. Ba tsipana ka matlho.

"Dumelang, bagolo."

"Dumela, morutintshi."

Seagile a nyenya. E ne e le moeteledi-pele wa kgotla la sekole, go sa dirwe sepe kwa sekoleng a sa rate go itse gore se dirwa ka lefe; a sa tseelane molelo le Borume.

"A o tle o bonwe?"

Borume a tshega. "Bangwe ba mpona go feta selekanyo."

Kgosi ya dilola Seagile, e setse e utlwile gore ke ene o budusitseng tsela ya go ya sekoleng; motsing a letseng a tlhobaela, e nne ene o kurusang bana.

"Bagologolo ka ba sitwa ke mafoko, ba re ga le tlhakanelwe."

Borume a seka a araba, a setse a lemogile gore puo ya bone e mo tlosa mo mokgapeng wa gagwe. O ne a ile mošate ka mogopolo o le mongwe; go bolelela kgosi maikutlo a gagwe kaga kole sa Bodibe. Fa a fitlhela Seagile le Seome, a gama-rega, a palelwa ke go bua.

Yare go le sebakanyana Seagile a re, "Rra, re go bonye. Mafoko ga a timanwe". A bua a nanoga.

"Nnyaa, borra, morutintshi ga a re lo tsamae. A ke khudu-thamaga?"

Borume a didimala. Seagile le Seome ba utšwana gape ka matlho.

"Fa lo tsamaya morutintshi o tla gopola gore lo a mmi-fela."

Jaanong ga bua Seome. "Rra, ke utlwa gore dinonyane di šweditse mabele ka fa molapong; ke ne ke re ke ye go tlhaga gone."

"Ga se setho seo."

"Nnx'e, bagaetsho. Motho o tle a leofe."

Kgosi ya šeba Borume go utlwa mokgape o o mo lerileng kgotla; mme a tlhoka molomo.

"Mme dilo di ntse di tsamaya jang kwa sekoleng, rra?"

Jaanong a tšwa molomo. "Di tsamaya ka go reketla, rra."

"Molato?"

Matla ka maleo: ba mo segela mo lehureng. "Molato ke gore batho ba mono ga ba rate lesedi. Ke bona eketse batsadi ba bana ga ba ise ba lemog'e molemo wa thuto."

"Lebaka?"

Borume a seka a itse gore o tla re lebaka ke eng. Gape o na a kopanye le Seome, monna yo o neng a tlhoafaditse banna ba lekgotla ka potso tsa gagwe. O na a sa dirise mafoko a mabedi go dira tiro e e ka dirwang ke le le losi.

"Lebaka ke gore batho ga ba tlhaloganye thuto. Ga ba na maikaelelo a go rutela bana ba bone pele; go ba senolela lesedi ka botlalo le bophara; go ba atametsa mo motswe-ding," a iphimola mofufutso, "wa botshelo jo bo palamelang kwa tlhoeng ya thaba ya boammaarure."

Kgosi ya nyenya. Seagile le Seome ba dilolana.

Borume a tšwelela pele ka go re "Fa batho ba ne ba itse molemo wa thuto, a ba kabo ba ntsha bana mo sekoleng gore ba apee le balemi?"

Kgosi ya thaakanya ditsebe. Seagile le Seome ba rita ka marago.

"Wa reng-he?"

"Leina le senya motse. Mosimane wa ga monna-mogolo Ofentse o tla sekoleng tsatsi lengwe le lengwe; mme bana ba mo motseng bone ba tla motlha batsadi ba ratang."

"O jahile o mpolelele ke tle ke itse se se dirwang mono ke sa itse." A bua jalo a tlhomile banna ba lekgotla matlho. Yane ekete ba ka re lefatshe le fatoge, ba tsene.

Ga re tu!

Kgosi ya tšwelela pele. "Fa nka tšhwara mongwe wa bone, ka rre, ka monna a ntsetse, kwa ga gabo go jewa ntša."

Seagile le Seome ba segwa ke mala, gone fa kgosi e ne e ka utlwa gore ba mo šomong leo, ba ne ba tla jela mo mašweng. Badirele o na a tshotse pelo ya ga rraagwe. Fa mongwe a dirile sengwe se se mašwe, o na a mo kgwathisa fa pele ga lekgotla lotlhe le phuthegile. Fa Seagile a mmeile di le pedi, a ba a tšhwanetse go bua nnete. . . . Seome a go raraanye loleme ka dipotso gore mokaulengwe wa gagwe, ebong Seagile, a tle a lo rarabolole ka thupa.

Borume a boela gae a tiile moko. Go tloga motsing oo, bana ba tla sekoleng ka bontsi, bangwe e le gone ba yang go simolola go tsena sekole, bangwe e le bontsi jo bo neng bo le kwa masimong, bo leta dithaga.

VI

Maloba jale tumelo e sa atile mono lefatsheng, le rona baAferika e sa ntse e tle ere re rapela thapelo tsa rona di fitlhe mo tsebeng tsa badimo, e ne ere fa go le leuba le legolo thata, banna ba bitse basimane ba bo-tshega-ingate, kgotsa basetsana ba diola-melora, gore ba ye go tsaya lofetlho kwa motseng o go itsiweng o le phepa. Mme ere ka go ne go itsiwe gore pula e tla na, magodimo a phutholole pelo, e ne maphorphoro, metse e nne matlopotlopo mo mebileng; jaanong batho ba tlhabe kgomo go leboga badimo, boitumelo e nne jo bogolo, ditsala di phuthege ka bontsi.

Yare Modise a le mo seemeng sa botlhanano, kgwedi e le ya Lwetse, rraagwe-mogolo a re a baakanye diterekegutu, gore e tle ere pula ya kgogola-moko e na, ba bee tema mo magoleng a mmametlho, ba leme mabele a tshaba-tsie a tle a thuse ka senkgwane mo loleseng lo lo neng lo tla dika lo le gone. Ga betlwa dikei, ga dirwa dijokwe, ga golegwa diterense. Lwetse a feta, Phalane a simologa jaaka gale. Ngwanaatsele a ya mafelong pula e sa bonale; ga ba ga simologa Sedimonthole.

Maru a feta mo mosong a le legaba a ya go nwa kwa mawatleng a Borwa; ere a boa a tsimpetse a welawela ntlheng ele ya Bokone, a tlola batho setoto ka fa godimo jaaka ekete ga a ba bone, ba tsene mo matlung ba kgobegile marapo. Nku ya mokodue e e neng e tlhotse e itšhokile motshegare otlhe ka go šolofela marothodi, e šebe gangwe-fela, e be e ita-tlha ka motlhana. Dingwe di wa di ntse di tsamaya, dingwe di gogwa mo seretseng, dingwe go bonwa marapo a tsone a le mašweu mo tlhageng, go sa itse ope gore bophokoje le makanyane ba jele mogoga leng; mekodue e e neng e sa ntse e na le gone go tsamaya, e wela serite godimo; magakabe a sola

Batho ba epa pitso, e se pitso — e le matshediso. Yare ba sena go phuthega, ba tlhoma ditlhogo; ba tshaba go bua, mongwe le mongwe a iphata dinala go ntsha dintha tsa mokodue o a neng a tsogile a ile go o bua; mongwe le mongwe a tshogetse mokodue o o tsogileng o setse tse dingwe morago; mongwe le mongwe a tshogetse magakabe a a neng a dikologa kwa motlhabeng.

Yare e setse e le sebaka ba ntse ba tlhomile ditlhogo jaana, monna-mogolo Ofentse a re “Bagaetsho, dumelang. Magodimo a re huraleitse, banna ba fetogile basadi. Ke santlha ke bona leuba le le kana, ka rre, ka monna a šule.” A šeba kwa motlhabeng ekete o tla bona kgomo e wa. Go utlwa ga go tšhwane le go bona.

Banna ba tlhoma ditlhogo.

Ga bua Seatile yo o sa šweng. “Dilo di ya mašweng, багаетшо. Erile rona re gola ra fitlhela ere fa go ntse jaana, borraetšho-mogolo ba phuthe tshimane ya dikgomo go ya go tsaya sekei kwa motseng mongwe. Gompieno dilo di fetogile, lefatshe le šenne meno,” a bua a lapile.

Mongwe a re “A basimane ba ye go tsaya lofetlho kwa Maikutlwane.” (Mme ka tshwanelo, lofetlho ke lwa base-tsana ba meroba.)

* * * * *

Ke sethoboloko, tsatsi la Matlhatšo. Mo motlhabeng go gasanye tshimane e fula thetlwa; bangwe ba lelekile dirurubele. Ntlheng ele ya bophirimatsatsi jwa motse wa Maikutlwane, magomo a gasanye mo mogoteng o o budusang dinao; naga e ntse e re *setlhe!* Basimane ba fudisetsa ntlheng ya kwa sedibeng, gonne ke nako ya go nosa.

Tshimane e e ntseng e tsoma mebutla, e lelekile dirurubele, e fula thetwa, jaanong e tsena mo motseng. Bangwe ba sala ba rapame mo tthageng, gaufi le tsela ya Matile. Pitso le Pelontle ba tsena mo ga Odirile, monna wa ngaka, ba ikopisa metse, gore e tle ere ba bona lofetlho, ba lo phamole. Ba fitlhela mogatsa-Odirile a kgapa. Fa ba sena go nwa (gonne ba ne ba tšhwanetse go nwa le fa ba sa tšhwarwa ke lenyora) ba lo bona mo lobalelong.

“Pula ya medupe!”

A e ne!

Mokgosi wa ya godimo. Batho ba tšwa mo matlung go bona kwa e tlhasetseng gone. Mosadi a letsa mogolokwane a ba a lapa loleme; ya nna selo se sentle go bona mosimane yo moleele a ipetsa marago ka direthe, a tlhanasela kwa pele ga bone jaaka tthagwe, role lo beta kolobe. Gariaga! Bomatlhogole ke lona!

Tedu-putswa ya tsikinya tlhogo.

Baitsekang, mosimane yo o mašwe ka bomo wa Maikutlwane, a litaya sehuba, a tšwa mo gare ga bone, a baya Pelontle mangole. Pelontle a goloka tlhogo mo tseleng. Baitsekang a tšubalala fa morago ga gagwe. Yare Pelontle a bona di mo tatetse, a latlhela lofetlho kwa pele gore ba šomo la gagwe ba mo tshologe mokgosi, a itatlhela mo tthageng.

Jaanong ga tsoga šomo la ga Modise, ntwane e e neng e larile mo tthageng, ya sala Baitsekang morago. Ba šupologa jaaka boijane bo tšwa mo diriteng. Thukgwi a re ke lobelo, marota a re ke namile. Tloga re ye kong! Basimane ba Maikutlwane ba tsena motse ka legare ba akgelana lofetlho go bontsha ba tlaa lo borethe gore ba tomotse mokgele mo tlhoeng ba le bosii. Ntekwane ba Matile le bone ba nitse ba re matla ka maleo.

Ditsela di rile *thi!* Matšhwititšhwiti a tlile go bogela motshameko wa badimo.

Matlhogojane mongwe a naya Modise lofetlho ka go itlhome e le wa bone. Modiro wa simologa. Modise a tsena motse ka legare gore ba ba neng ba ise ba bone gore e tlhasetse, ba tšwe mo matlung. Basimane ba ikudupaganya fa morago ga gagwe, ba gopotse pina e e tlang maitseboa e be e binwa mo mebileng. Ke bale! Mosimane o wa a ba a tsoga a sa itlhotlhora. Yare e setse e le sebaka lo ntse

lo amogelanwa, e bile ekete lo tla lala mo Maikutlwane, Modise a tšwa mo gare ga bone a le matsatsarapa, a lo beile go bapa le tsebe.

Maikutlwane a ema ka dinao. Mogolokwane wa tšwa boroko; mosadi a kgadiepetsa a ba a kgadiepetsa, a sa tšwa go kgadiepetsa. Tedu-putswa ya beta ka kodu, ya gopola malatsi a maloba. Ke bale! Ba ntse magogagoga jaaka kgomo tsa pula mo tseleng; ba pota tsela ka fa, le ka fa.

Mosadi mongwe wa Ntswele-putswa a rothisa keledi, a gopotse morwae. Mosadi a tlhaba mogolokwane lwa bofelo go ba etleetsa mo etong lwa bone; tedu-putswa a bebenntsha melomo go ba direla mofago wa matlhogonolo, a bitsa maina a ba ba ithobaletseng.

Ka lotlatlana ba fitlha kwa gae; mosadi a tšwa nokeng a ba tlhabela mogolokwane. Batho ba tšwa ka matlo go ba kgatlhantsha ba ise ba tsene ka motse; basadi ba ala meseme, ba feela ditsela, go ba tlhgonolofatsa.

Ga robalwa loapi lo benya dinaledi, magodimo a ntse a kitlantse meno. Yare naledi ya meso e tla e rwele masigo ka tlhogo, ga tlhatloga fifi la sentseele-ngwana ntlheng ya Borwa, le tla le šutsa jaaka pitsa ya mosoko. Mekodue e e neng e sa ntse e setse ya wa ka mangole, ya dumaduma; go se dikgadima; go se phefo; go didimetse; go boifisa.

Fa le ntsha nko, ya simolola, pula ya dikgomo le batho. Mekodue ya emisa ditsebe, ya ipoka ntshi e tala; bana ba karaganya, lešogo la bitsa mokapelo wa lone.

VII

E ne e le maitseboa, go le maru ntlheng ya bophirimatsatsi, Modise le Phatšwa ba tsamaela kwa molapong, gore ba tle ba fete kwa mošate, ba bone mekgabiso ya nyalo ya setlogolo sa ga Badirele. Phatšwa o na a tseetse mokaulengwe wa gagwe kgang ka ga banyadi ba ba kileng ba wela mo bodibeng jwa Bodibe.

Modise o na a sa reetsa ka tsebe tsoopedi, matlho a gagwe a le mo lerung le bopegile jaaka noga, ekete le tšwa kgabo ka legano. Ere a itebetse a iphitlhele a setse a le tšhwantsha mo setaataeng.

Ga twe go batho bangwe ba ba tle ba utlwe go sale gale, gore ba tla wela mo diphatseng, mme ba seke ba itse gore ba ka tla jang, gonne botshelo jwa rona bo mo atleng tsa magodimo. Re tšhwana le ditshamekiso tse ereng di tenne mong wa tsone, a tsee maje a di papetle, di tlhoke go iphemela. Mme le fa go ntse jalo, go na le paka tse re leng baipolai, ba go tweng ga ba lelelwe, gonne e tle ere magodimo a dirile matsapa a go re tlhagisa mo diphatseng, re gane go reetsa. Ere re wetse mo lemeneng re rototse matlho, re ikgomotse ka go re "Masaikategang a magodimo a na le beng."

E ne e setse e le sebakanyana e tle ere Modise a ntse a tsamaya, a itewe ke ditshikare, ekete e tlare a gata, a theleme, a wele mo lemeneng. Mme ka a ne a sa tsee tsia, a tloge a lebale.

Ka tsatsi le le latelang la nyalo ya kwa mošate, fa go neelwa, a tsamaya a le esi go ya kwa molapong, a ikaeletse go ya kwa bodibeng ka tsela ya mošate gore a tle a bone fa o neng a letse a eme gone le mokapelo wa gagwe. O na a sa tlwaela tsela e e motšopodia, fa a tsamaya a le esi; mme mo maitseboeng ao, a seka a itsapa. Yare a sa le kgakajana le lentšwe le ba neng ba letse ba eme mo go lone, a ikutlwa jaaka motlhabani yo o etelang šupe la ntwala ya gagwe ya bofelo go boeletsa maikutlo mangwe. A fitlha a ema go bapa nalo, mme a tshaba go le ama ekete fa a ka le ama, bošweu jwa maikutlo a gagwe bo ka fetoga bontšho. A kgora.

Jaanong a tsamaya a iketlile, a ba a fitlha kwa bodibeng. A bona makhujwana a metsi a bodiba a thubagana mo lebo-pong; mangwe a kgaogana ka bogare mo lotlhakeng, ere a sena go feta a boele a kopane gape. A fitlha a nna go pota bodiba ka fa botlhaba-tsatsi, a lebagana le mosele o mogolo o o nosetsang masimo a mabele a Sekgoa, o o potang motse ka fa borwa o iphaphathile le masimo, o bo o dike o tlhaga kwa Bokone, o gogotse dibeela tsotlhe, o ya go di gorometsa mo metsing. A utlwa dinonyane di opela mo lotlhakeng lo lo medileng mo lebopong la bodiba, di itumeletse tsatsi le jaanong le neng le ya go phirima ka kgalalelo ya marang a a duduetsang. Mme a di utlwela kgakaleng, mogopolo o le tennyana-a-teng go boletsweng ke moreti a re:

Ke tsofaletse tseleng ya Lesilabele
Go šwela Malekutu, tlhareng sa mogokare,
Gareng ga tšheše tsa naga,
Gaeng la magosi le bareti.

~~X~~ vidence.

Go mo sala morago mo torong tsa gagwe, fa a itlhoma a le sele le sele, ke go leka go phunyeletsa masaikategang a magodimo.

Yare a ntse a bala a utlwa a itewa ke ditshikare eketse mongwe o mo eme godimo. A ntsha letsogo a sa gadima, a gopola gore mokaulengwe wa gagwe o mo nanaretse. A mo tlhoka. A boela a bala. Jaanong a simolola go tlaelana.

Modumo wa dinonyane di tseelanye kgang ka ga letšholo la motshegare, wa ya godimo; tlhatlharuanye ya ya marung. A leka go ema, a nyemekana jaaka tlalo le ngodile. A leka go goa, loleme lwa ngaparela mo magalapeng. A pumpunye-ga metsi ka mmele. Batho wee! batho wee!

Owaii! Maaka a loleme! A ithaya a re tsatsi la gagwe la bofelo le a phirima, mme ere le ise le phirime, a le bone; gore e tle ere a fitlha kwa o yang gone, a bolele gore o bonye le le jang. Yare a tsholetsa matlho go bona tsatsi la bofelo le phirima, a apoga losire lo lo neng lo mo sirile matlho, mme a fitlhela le phirima ka kgalalelo. Jaanong a diga matlho go bona gore metsi a ntse jang. Bonang! Mo moruting wa lotlhaka, gaufi le fa mosele o tsenang mo bodibeng gone, a bona go rapaletse namane e tona ya segogompu sa bosenatšhwano, e bile se ntse se tsapoga metsi mo mmeleng; se le makukunopu mo tlhogong; mmele o le borethe, o phatsima, o benya kgadima tsa pula. Mosimañe a bo a bonye, go lekanye. A leka go itsetsepela, mme dipone tsa tima.

Yare e le sebaka a ntse a robetse jalo, ga tla mosadi-mogolo wa serepa go twe Mma-Tawe, a tllile go thiba dinkunya-na di fula gaufi le bodiba. A gakgamala a bona motho yo o pelo-kgale a robetse mo lebopong la bodiba ka nako ya lotlatlana. A atamela a ntse a tshaba.

"Hee! O rabaletseng fa?"

Tu!

"Hee! Go bosigo!"

Tu-du-du!

A atamela go bona gore molato ke eng. A batla a wa fa a bona fatlhogo sa ga Modise se eme makokoma, matlho a sa tlhole a bonala.

A tlhaba mokgosi. Bii-i-i! Batho wee! Batho wee! Yane eketse ga ba mo tsee tsia, etšwa ba ne ba sa mo utlwe. Motho wa mosadinyana a leka go tshematshema; yane eketse o ja modikwadikwane. A wa.

Ga tsoga ditšuatšue tse dikgolo, matlo a batla a rutlologa marulelo. Ga bo go le mosetsana a tšwa nokeng ka tsela ya kwa moseja; fa a gadima kwa morago go bona kwa ditšuatšue di tšwang gone, a bona motho wa mosadi-mogolo a koma mmu. A ithaya a re o kgopilwe, o tla tsoga gape. A tsamaya sebakanyana a ntse a gadima kwa morago; yare a bona mosadi-mogolo a sa tsoge, a belaela, a baya nkgo fa thoko ga tsela, a tabogela kwa go ene. Dithole tsa mmusa mo tseleng a ise a fitlhe kwa go mosadi-mogolo. Jaanong a tabogela gae go bolelela rraagwe se o se bonyeng kwa bodibeng.

A fitlha gae a fegelela godimo, a tshositswe ke se o se bonyeng se diragalela mosadi-mogolo, le dithole tse jaanong di neng di foka jaaka kgwanyape. Yare boemong jwa gore o bonye motho a wa, a re o mmonyane a wela. Rraagwe a tsaya gore o tšhwanetse a bo a na a wela mo bodibeng; gonne go se sepe se sengwe kwa ntle ga bodiba. Motho wa mokgalajwe a tloga ka lobelo go isa mafoko kwa kgosing, a sa bone ditšuatšue tse di neng di tšubula matlo; a direla gore e tle ere ka moso kgosi e seka ya mmona molato; mafoko a maloba fa kgosi e ne e ikana fa pele ga morutintshi, a sa ntse a lela ditshipi mo tsebeng tsa gagwe.

A fitlha a begela kgosi mafoko a a botlhoko.

A utlwa kgosi e re "Ba bonywe."

A ithaya a re o utlwile ka tsa ga Morakile.

"A oa bua, rra?"

"Ee, Tholo, ka re ba bonywe."

"Ba bonywe ba bonywe ba bonywe." A gakwa ke puo e le ya ga mmaagwe, a e amule mo letseleng.

"O rayang, rra?"

Kgosi ya nna pelo-telele. "Ke raya batho ba o ntseng o bua ka ga bone. Ka re, ba bonywe. Go fetile monna wa baesekele fa kgantele, ke ene o ba tshabang mokgosi."

Seagile a betwa ke pelo jaaka ngwana a amogilwe monamone ya bofelu; a ema a sa laela. Yare a le kwa ntle a gako-logelwa gore o ka jelwa kgomo, a boa a dumedisa. Yare kgosi e mmona a tšwa a betilwe ke pelo, ya nyenya. Ka e ne e tlotse e ikhauntse, ya ntsha lefoko le ke tshabang go le kwala.

C-c-c-c! Seagile, a o duwa ke lehura mo ganong? A o amogwa mokgele ke sefotšhwana sa Mokgalagatsana wa go rathwa ke tladi motshegare tadi e amusa? A o tsamaya

*
o akgaakgega jaaka setseno mo gare ga bosigo jwa ditšuatšue tse di ntšeng jaana, ka ntlha ya matsapatsapa a lefela? Go-motsega, motho wa batho, aitsane magodimo ga a dire ka bosilo!

E ne e setse e le ura di ka nna tharo Semitlwe a ntse a dubana le Modise, mme a sa tšwe tema. Gaufi nae go phophoma nkgō e e tšhwantshitsweng noga ya mokwepa ka fa ntle. Go phophoma more-mogolo o motala, lešulo le tshologela mo segong.

Phera tsoo-Semitlwe wa lesilo,
Teng mararaane malele, botala bosisi;
Tiro ya mosadi a sa lejwe.

Lešulo la phophomela godimo, e bile le ntse le thanya jaaka mahura.

Sebidimola sa maime,
Sebidimola sa maime a magolo,
More-mogolo botala bosisi;
More-mogolo o yang go sa iweng!

Yane ekete o gakatsa nkgō e kgolo ya malerise a madiba, malerise a madiba nkgō e sa umakweng.

Fa masa a tla a rwele masigo ka tlhogo a tsaya setlha-tshana se le thunya di tshetlhana, a se baya fa tlhogong ya ga Modise. Fa a tlhotswe ka sone, go se ngaka epe—jaanong a letela letsatsi. Yare a ntse a letile, a gatelelwa ke boroko. Mo a yang a phaphama gone, a fitlhela Modise a thantse; mme matlho a gagwe a boitshega. Semitlwe a ya mo nkgong ya gagwe a ga metsana ka ntlha ya lonala, a tshasa Modise mo sefatlhogong. Ntekwane o mmusetša gape mo maibing a lošo!

Fa tlhogong ya ga Modise e ne e le malele a matala a a duleng mo go ene a sena go tsoga mo maibing. Semitlwe a ya mo go one, a a gogolela mo lonakeng.

* * * * *

Mo mosong wa le le latelang le Modise o setsweng ka lone kwa molapong, morwadia-Seagile, ebong Matlakala, a kopana le morwadia-Seome, ebong Itumeleng, kwa nokeng. Go no go setse go utlwetse gore mosimane mongwe o letse a setse kwa bodibeng a šule. Mme go no go ise go itsiwe gore ke mang. Le fa go ntse jalo, mongwe le mongwe o na a tsamaya ka pelo e e botlhoko, gone lošo lwa motho gaufi le bodiba e ne e le sekai sa mathata a a sa ntšeng a tla.

Itumeleng, ka go gopola gore molekane wa gagwe ga a ise a utlwe, a mo dumedisa ka go re, "A o utlwile?" mme a sa botse ka boitumelo.

Matlakala a dumelela tlase. O na a letse a šeboga bosigo jotle, e bile a itewa ke ditshikare.

"O tlhokofaletseng?"

A leka go nna pelo-kgale; mme ditšuatšue tsa bosigo jwa maabane tsa bo di sa ntse di le mo mogopolong wa gagwe. A gelela dikeledi.

Fa Matlakala e ne e le motho yo o lelang go sa twe sepe, Itumeleng o kabo a na a itse gore o tla dirang. Mme ka a na a mo itse sentle, ba goletse mmogo kwa Ditšobotla, a seka a itse gore mokaulengwe o jewa ke eng.

"Matlakala!"

Matlakala a iphimola dikeledi; a leka go nyenya ka go ipateletsa. Yare a tšwa molomo a re, "Ke tšhositswe ke mosadi-mogolo wa maabane. Ga ke itse gore o kabo a begilwe ke mang re a di golela."

Jaanong ba rwala dinkgo ba boela gae. ↗

* * * * *

Semitlwe a ya go lekola mmobodi wa gagwe mo mosong, a bona sengwe se tlhagile fa kgokgotšhong ya gagwe. Ka go ithaya a re ke serokolo, a se kgaola. Fa a se šeba sentle mo leseding, a bona e le setšhwantsho sa monna-mogolo. A se romela kwa kgosing ka go gopola gore ke sa mongwe wa batho ba ba neng ba sa tšwa go fitlha mo Bodibe; o na a sa ba rate, gonne ngakana ya bone e ne e ithoma e le motho mongwe wa selo sengwe.

Le gale, tseo di ne di sa mo tšhwenye; se o neng a se gopotse ka nako eo, e le gore mosimane a tshele, gonne fa a ne a ka šwa

Morongwa wa ga Semitlwe a fitlhela kgosi e na le banna ba lekgotla, ba ntse ba ikhaunya go ntsha seopa-tlhogo, ba ise ba simolole tiro ya tsatsi leo, Seagile le Seome le bone ba le gone. Morongwa a fitlha a emela kgakajana le fa kgotleng, mme a le mo pepeneneng, gore mongwe a tle a mmone. Ga ya sebaka ba ntse ba ikhaunya ekete ga ba mmone. Erile e le sebaka a ntse a eme jaana, Seome a mo gadima.

"Hee, monna, fa o emetse kgakala jaana ekete o ntša e phintse, go rileng?"

Setshego sa ya godimo.

Morongwa a itse gore jaanong o ka atamela, magosi a itherotse go mmona. A dikologa a ba a fitlha fa monneng yo mmotlana wa lekgotla, ebong Moagi, a mo naya setšhwantšho se o neng a romilwe ka sone. Moagi a se naya Modiri, Modiri a se fetisetsa pele sa ba sa fitlha mo go Seagile; Seagile a se naya Seome, gore a se nee kgosi. Kgosi ya se šeba ka matlho a a letobo la mouwane wa mmanjakane, mme ya seka ya bona sepe. Sa fetela kwa go Seome, mme ene ka a ne a le bofefe, a bo a setse a pelekanye matlho. A bona tšhwantšho tse pedi tse di sa tšhwaneng. Sa fetela kwa go Seagile. A se tlhoma matlho ka sebaka se seleele; erile a se bonye sentle, ebile a na le bopaki jwa gore o bonye se o se bonyeng, a se fetisetsa pele a sa bue. Sa tsamaya jalo sa ba sa fitlha kwa go Moagi. Jaanong ba letela gore kgosi e bue.

"Hee! Nkhaunyetsa foo, ba re tlisetsa Mokgalagatsana mo mosong jaana, ba re ke mo reng?"

Banna ba itumela go utlwa kgosi e re a di fapaane gape; ba wela mo go tsone ka pelo e tšhweu. Morongwa wa ga Semitle a boela a emela kgakajana gape, a ntse a metsa mathe. Ba mo tlhokomologa. Mme a seka a tsamaya, gone go ise go tualo.

Erile e setse e le sebaka, Seagile a sela setšhwantšho gape a se šeba. Seome a mo gadima, a nyenya. "A o eletsa ekote e kabo e le malomaago, mosimane k'wena o dingana o se phage."

"Hee, wa reng?"

"Rra-Itumeleng, o mo kgotla."

"Ga se —"

"Ke tla go kgwathisa!"

"Mang, nna?"

"Mo tšhwareng, mo tšhwareng! . . . Hee! Mpha thupa foo!"

Ka Moagi a ne a le mmotlana ka matsalo mo banneng ba lekgotla, e ne e tle ere ba itshelela, ba mo le bale. Yare fa go ntse go nna maru mo banneng ba bangwe, mo go ene letsatsi la tlhaga seripagare. A bona letobo le le botoka.

"Nnyaa, borra, batho ga ba ke ba dira jalo."

Seome a gana go utlwa. "E le fa wena o le mang?"

Kgosi ya dumalana le Moagi. "Seome, leboga Moagi. Ke monnao, mme o na le tlhogo."

Yare banna ba sena go nna ba tshega, kgosi le yone e setse e itumeletse go bona mafoko a fedile monate, ya šeba Seome e nyenya.

"Monna, ke ne ke tla go bua letlalo."

Modiri a re, "O kabo o itlholetse mo dipotsong tsa gawe."

"E seng Seagile a mmeile di le pedi."

Ga boelwa ga tshegwa gape.

Seagile a tsaya setšhwantšho a se naya kgosi. "Rra, šeba motho yo sentle."

"Ke mang?"

"A ga o mmone?"

"Monna, se lotolotse Ke mang?"

"Monna-mogolo Ofentse."

Yane ekete kgosi e ka ipolaya. Monna-mogolo Ofentse e ne e le mokaulengwe yo mogolo wa ga Badirele. Fa go le pitso kwa Lotlhakane, Badirele a ya go tlhola kwa Matile motshegare otlhe, ere maitseboa e be e le gone o fetelang Lotlhakane, gore e tle ere ka le le latelang, a ba a le kwa pitsong. Fa a boa gone a tlhola gape mo Matile a tsetse Ofentse dikgang ka tse o di bonyèng, le tse o di utlwileng.

A ipona molato jaaka ekete ke ene o isitseng Modise kwa bodibeng. A tsaya setšhwantšho sa ga monna-mogolo Ofentse a se šeba sentle, go bona gore a Seagile ga a dire phoso. Yare a sena go bona gore e fela e le ene, a re,

"Badimo ba intšhwarele."

"Se tlhole o bua. Morongwa ke yo, o sa ntse a emetse karabo."

"Uh! Monna, raya Semitlwe o re ke etla."

* * * * *

Seagile a fitlha kwa gae ka sethoboloko. Yare a sa ntse a le kgakala a ba a setse a bitsa Mma-Matlakala.

"Mma, o kae?"

"Ke fano, rra."

"Ke tšwa go bona matlhogojane yo o letseng a nthala-ditse ditšuatšue bosigo. Mma, mosimane o batlile go re tlogela."

"Ao!"

"Ammaarure."

Matlakala a tlhwaya tsebe.

"A o botoka?"

"O fa gare — ke raya go re, o botoka, e bile ga a botoka."

"Ke morwa-mang?"

Seagile a seka a araba ka bonako. E ne e le mokgwa gore fa a bodiwa a ithanolole pele.

"A o sa gopola monna-mogolo yo o na a tlhola a feta fa a tšwa Ditsobotla? Ke morwae."

"O raya wa Matile?"

Yare Seagile a sa ntse a tla araba, a kgaodisiwa ke mokgosi o tšwa mo segotlong. Mma-Matlakala a ba a setse a tlodile ka bonako go tšhwara morwadie a namaletse mo majeng. Fa Seagile a tšwa a thekesela go botsa gore molato ke eng, mogatse a mo kaba molomo ka go mo kukisa ka ntlha e nngwe.

Mogote wa letsatsi

* * * * *

X
Motho yo Modise, mmadi, o tsamaya ka tsela ya mošate go ya go ipolaisa selo kwa bodibeng jaana, a sa itire. Ka tsatsi la nyalo ya kwa mošate a tsamaya le tshimane e nngwe ya sekole go ya letšholo. Fa ba ntse ba le kwa letšholong leo, a bona phuduhudu e e marama-mahunwana, e mamaretswe ke letlalo, mangena a bekesela, e gaola fa pele ga gagwe. A seka a nna molema, a seka a nna mafosi. Mosimane a ipala mabala a kgaka a ba a nna mosetlha mo ganong. A bo a emetse kwa godimo, magodimo a mmotoile ka botšwerere jwa one. A ipala mabala a kgaka gabedi fela, tsotlhe tsa apara tshiamo.

Mo maitseboeng a Mma-Tawe o neng a wela mo tseleng ka one, mosetsana yo o neng a ya go tlhaba mokgosi kwa gae, ebong ene Matlakala, o na a batla a tlogela mokapelo wa gagwe, Modise, kwa bodibeng ka go bisa go itse. Mme ditshikare tse di neng di mo itaya, e ne e se tsa lefela.

VIII

AB
Mma-Mosidi a tlhoka morwae kwa o neng a mmolokile gone gore e tle ere mala a mariga a gakologile, a mo tlise gae, a tle a ore molelo wa iso la ga mmaagwe. Yare e ne e le motho wa mmele, a tšwa mmalethantshane. Monna a ye tirong mo mosong a ithaya a re tsotlhe di apere tshiamo; fa a ya jaana, mosadi a tsene motse ka gare a batle morwae; ere fa a itse gore monna o etla, a boele gae. Tsatsi lengwe le lengwe a sala monna morago go ya go batla motho a sa

itse kwa o gone; fa a ka bona mosimanyana a na le tšhobotsi ya ga morwae jaaka a na a ntse, a ba a mo fapogela. Bana ba mo tshaba; batsadi le bone ba setse ba tshosa bana ka ene. Ba mmita Dinalana.

Yare tsatsi lengwe a feta mo mmileng a bona mosadi-mogolo mongwe a phoka mogodungwana mo mathuding a ntlo ya gagwe. A seka a itse gore o faposiwa ke eng mo tseleng. Yare a sa ntse a le kgakala, mosadi-mogolo a simolola go nyenya.

Mma-Mosidi a fitlha a nna go bapa le mosadi-mogolo. Le ene a mo šuthela jaaka ekete ke moeng yo o neng a ntse a mo šolofetse. Mma-Mosidi a tlhoma tlhogo.

Ga bua mosadi-mogolo pele. "Ngwanaka, oa itapisa."
"Jang, mma?"

"Oa batla, ngwanaka. Mme selo o se batlang, se gare ga mpa ya lefatshe. Le gale, e tlare tsatsi lengwe o ntse o tsamaya, o se bone, o sa itse gore ke sone." A nyenya.

Mma-Mosidi a tia moko. "Ke tla se bona kae?"

Mosadi-mogolo a tsikinya tlhogo. "Fa ke ne ke itse, nkabo ke re ya kwa bolebelebe."

Matšhwenyego a magolo a ga Mma-Mosidi e ne e le a go gopola gore morwae o tshela bokete. Tsatsi lengwe le lengwe o na a eletsa go utlwa mongwe a re morwae o tshela monate.

"A o bona se itumetse?"

Ntekwane o botsa motho a sa bolo go boela bonyaneng jwa gagwe a sa tšwa go fitlha mo Gauteng, mpho ya go bonela dilo pele e sa ntse e itshekile. Mo malatsing a maloba, Gauteng e sa ntse e le Gauteng, mosadi-mogolo yo e ne e le mongwe wa batho ba ba neng ba tshajwa jaaka logadima; ere a go šupile ka monwana gangwe, o lale o tshaba o wela-wela le naga. Mme le fa go ntse jalo, ba mmokoanela jaaka dintshi, kgofa nngwe le nngwe e feta ka ntlo ya gagwe e ise e tšwe letšholo; tse di tsamayang ka dikgoka, di sa nwe metsi.

Ka phokoje go tshela yc o dithetsenyana, Malebela ya bo e le mao lo lo ntlha pedi; a tsee madi mo kgofeng nngwe ka go e raya a re e tsomele botlhaba-tsatsi; ere go tla e e kga-tlhanong nayo, a e romele botlhaba-tsatsi; di tsoge di mo du-ela botoka gore a bone sentle; go fete malatsi a se kae a sa di thulanye; ere fa ekete di a lebala, a di kopanye gape. Mme le fa go ntse jalo, dikgofa di ralala molelo go mo ogola mo kgabong

Ga nna jaaka Malebela a na a boletse. Motlha Mma-Mosidi o neng a jetse nala gae, a bona basimane ba Matile ba tlile go tsaya lofetlho mo Maikutlwane ka bonolo jo bo kgatlhisang, mme ba gogwa ke mosimane yo moleele, yo o matsatsarapa. A lala a mo gopotse bosigo jotlhe, a eletsa ekete e kabo e le morwae wa matsibola ntha; go se sepe se o se buang, se sa ame mosimane wa Matile

to XIV

IX

Rra-Modise e ne e le moeteledi-pele wa šomo la banna ba ipitsa Baitiredi, ba direla mo Moranodi o kopanelang gone le Monyane, ka fa ga Masepala. Ga twe o na a seka a nyenya; mme nna nkile ka mmona a leka go tshega: Ke bona gore dilo di ne di tsamaya ka tšhwanelo. O na a tso-gelela kwa ofising moso mongwele mongwe, ere le phirima a bo a tladitse mmanki ka dipampiri tse o tlhotseng a di goga, a re ga di a kwalwa sentle; nngwe le nngwe e ya kwa mmanking e setswe morago ke tlhapa e se kana ka sepe. O na a ila boatla.

Tiro ya gagwe e ne e le go tsamaya le metse ya Ma-Aferika a batla batho ba ba batlang go itsalanya le Baitiredi. Tsatsi la ntsha fa a simolola tiro, a tsoga a le matlhagatlhaga; maitseboa a boa a kgobegile marapo, e bile a itse sentle gore ga ba itse se ba se dirang. Yare a sena go tsena mo ba direlang gone, a salwa morago ke mosimane wa Mafikeng a bidiwa Keoletile.

“Mosamaria!” A tsena a tshoeditse mabogo, a phatlhaladitse menwana.

Rra-Modise a mo šeba ka matlho ekete a motho go ka twe o segwa ke mala a masesane. O ne a sa bolo go dira le Keoletile mo lekgotleng la bone, mme a sa tlwaele ditshego tsa gagwe.

Keoletile a seka a mo tsaya tsia, a tšwelela pele ka matlhagatlhaga a madi-manana. “A maina a tle, rra. Maitseboeng ano makgabe a me a papetlegile mo e bile a sa mpi-peng.” A bua jaana a tshoeditse lesiba, a ipaakanyetsa go kwala.

Rra-Modise a nna a bošuanye jaaka kgetse ya mabele e sa tlala sentle.

"A oa bobola?"

Rra-Modise a tsikinya tlhogo.

"Mme o tlhotse o bonye'ng?" a botsa a atametsa senno fa naong tsa ga Rra-Modise.

"Ke bonye matlhotlha-pelo, ngwana wa ga monna-mogolo. Ke bonye mo go tlang ka diatla. Mogologolo o rile 'Lepotlapotla le ja potsane, mme ledikologa le ja pholo ya tona.' Yare e netse mabele mo lotlhakeng, a re, 'Tiego e tsala tatlhego.' Jaanong a re tlogela mo setaataeng."

"Ke sale ke tloga ke boletse, ka re, re lebaganye le khupa-marama."

Rra-Modise a ingwaya tlhogo. Tse ditšhotša di ne di simolola go farelwa. A ntsha peipi a tlhaba mosi gararo, a ise a re, "Kgale re ntse mo mosing . . . re tshologe mokgosi ka matlho a seša."

Keoletile a lelala ditlhomeso, a ntsha mosi ka dinko. "A o botsa ka go twe botlhale jwa phala bo tšwa phalaneng? Fa borotwe ba goloketsa phepheng ka loleme, nka e latlhela mo ganong jang?"

"Ka botlhale jo boša jwa go re e tšhwanetse go bolawa jang."

Keoletile a tlathlaha peipi a ise a bua. Yare a bua a leka go tšhwana le legonego le le itseng bogonego jotlhe. "Re tšhwaraganye le khupa-marama e tona. Mme ga re kake ra tšwelela pele kwa ntle ga go lere mongwe le mongwe mo seding la Bokapi jwa moseja le Thuto ya jone; kwa ntle ga go ntsha mongwe le mongwe mo botshelong jwa poifo ya mathata a lefifi — dika-motho go sa itsiweng maikaelelo a tsone." A lelala ditlhomeso, a itumedisitse ke mafoko a a neng a tshologa jaaka metsi. E ne e seke ere a bua a itšhwenye go reetsa se o se buang; a gagolaka fela.

Rra-Modise o na a setse a mo tlwaetse, e bile a tlhaloganya dikgopolo tsa gagwe. Bontsi bo no bo seke bo itšhwenya go reetsa. Yare a utlwa Keoletile a bua ka ga mathata a lefifi, a nyenya a le esi. A ema a ya go kgokgothela peipi mo isong gore a gopole sentle a ise a botse gape.

"Mathata a lefifi ke'ng?"

Keoletile a tlhoka karabo. A gadimaka ekete o tla bona karabo e kwadilwe mo loboteng — kgotsa mo ditlhomesong. A ema a kgotlhetša logong lo lo neng lo besitse mo isong; a tlhoma matlho mo magaleng, a batla karabo gone. A boela kwa sennong a nyenya.

"Mathata a lefifi ke —" a tlhaela mafoko a a lebaganyeng le se o batlang go se bua. A simolola gape. "Mathata a lefifi ke poifo ya go tseela kgato kwa pele." A seka a itumela; a bula molomo ekete o sa ntse a rata go tšwelela pele, a belaela. Mme a seka a itse gore fa a sa ntse a tšwelela pele, o tla reng. A kgomola mokgothi wa peipi, a ntsha bokgakga

"Ke go re wa re fa go no go se poifo ya go tseela kgato kwa pele, batho ba kabo ba itsalanya le rona?"

"Ke bona jalo".

"Nnyaa, nkaraba."

Boemong jwa karabo a simolola puo e sele. "Ga twe re tlhome bone lwa rona mo tlhoeng, mongwe le mongwe yo o mo lefifing a itse kwa lesedi le gone; a tle polokesehong." A bua a lebetse gore Rra-Modise ga se motho yo o dumelang tsa Bokapi jwa moseja.

"Nnyaa, tlogela tseo. Potso ya me ya re, Mathata a lefifi a re itsa go tseela kgato pele jang?"

Keoletile a nyenya. "Fa nka go araba, o tla re ke serukhutlhi. O itse maikutlo a me."

"Jaanong wa re go dirweng?" Rra-Modise a botsa a ntse a itse gore Keoletile o tla reng. Ba ne ba aga ba ganetsana ka ga tiro ya barutegi ba Aferika. Keoletile a re ba beile lobone lwa bone mo kobotlong gore lo bonesetse bone fela; Rra-Modise a re ba dira tiro e se kana ka sepe. Keoletile a re fa mongwe le mongwe a ka ntsha madi ka kgwedi nngwe le nngwe, e ka re morago ga nyaga di le šome madi a bo a kokotletse go ka aga dikole kwa metseng ya Setšwana. Tiro ya Baitiredi e nne bonolo. Go se tsatsi le ba tle ba dumalane.

"Se mongwe le mongwe yo o gopolang, o tšhwanetseng a bo a lemogile gore se a batlega."

Rra-Modise a nyenya, a tsikinya tlhogo.

Modise a tsena a matsatsarapa, a tlhaelwa ke marokgwe, dibaki di fitlha mo dikgonong; a tsena ekete o latlhegile; a gadimaka a ise a bone senno se o ka itatlhelang mo go sone. E ne e le nyaga tse pedi rraagwe a sa mmone, a godile, a le dikgoka, a sa tlhole a le dintha jaaka pele Le gale Mme rraagwe a tlhajwa ke ditlhong fa a mmona, gone o na a sa rate go utlwa batho ba re o tšhwana nae ka bolelele. Fa go na le sengwe se re se tlhabelwang ke ditlhong mo go rona, re tlhoa batho ba ba re kgesang ka sone; kgotsa batho ba ba tšhwanang le rona ka sone. Rra-Modise o na

a sa rate boleele jwa gagwe, mme fa a bona Modise, a gopola boleele jwa gagwe. Modise le ene o na a itse gore rraagwe ga a mo tsee tsia, le fa a na a sa itse gore ke eng a mo ila.

"Hee, yo ke ofe?"

Modise a dumedisa ka maitseo a ngwana wa Setšwana a goletse mo molaong.

"O tšwa kae?"

"Kwa gae."

"Kwa gae? Ebu, kwa gae" Mme ntšwe la gagwe le šupa gore Matile ga se legae mo go ene. Keoletile a nanoga, a tsamaya, a betilwe ke pelo go utlwa Rra-Modise a bua a nyatsa. O na a sa itse gore Modise ke mang, a ise a ke a mmone gope.

"Ee, monna, mme mabele a kae kwa gae?"

"Ga ayo, rra." A batla go tšwelela pele go re kwa masimong a mmametlho mabele a tshaba-tsie a setse a le dimpa. Yare a bona rraagwe a sa mo tsee tsia, a keleka ditšhwantšho di le mo loboteng. Lobota lwa ofisi ya Baitiredi lo no lo gomile ditšhwantšho tsa dinatla tsa merafe go aparetsa lefatshe lotlhe; mme go se yo Modise o kileng a mmona.

Rra-Modise a seka a itse gore jaanong o tla reng. Yare a ntse a didimetse a gakologelwa gore ga a itse se morwae o ikaeletseng go se dira. "Ga o ise o fetse?"

"Nnyaa, rra. Mme ke a fetsa."

"Jaanong?"

"Ke tla ya sekoleng kwa Bopedi."

Rra-Modise a šwa ka ditshego, e le santlha a utlwa go twe motho o ya sekoleng kwa Bopedi. Fa a sena go tshega a ba a pitika a re: "O elang?"

"Borutintshi."

"Hmm!" Rra-Modise a nyenya. Keoletile e ne e le morutintshi wa kole sengwe kwa Taung, mme a sa tlhole a ruta, gonne o na a re go ruta go a mo pitlaganya. E ne e tle ere a bua, Rra-Modise a reetse. Kgabagare a gopola gore barutintshi ba botlhale botlhe; a eletsa gore morwae a ye sekoleng sa borutintshi.

"Ke mang o rileng o ye Bopedi?"

"Ke moruti."

"Goreng?"

"A re go na le kole sa Tshipi ya rona gone." Modise a gakgamala gore ke eng rraagwe a mmotsolotsa. Rraagwe a itumela go bona a araba kwa ntle ga go loga maano a maaka. O na a aga a ngongorega ka go sa feleng gore bana ba gompieno ba amule matute a bolalogi mo Bokaping jwa moseja. Mongwe le mongwe wa bone o bua a leka ka bojo-tlhe jwa gagwe gore a go rare loleme.

"Ke'ng o sa ye Motšweding?"

Modise a tlhoka karabo.

* * * * *

Keoletile o na a tlwaetse go itisa le Rra-Modise go fitlhela gare ga bosigo. Ere motsing a tšhwaregileng, monna-mogolo a ye go robala a sa itumela, ekete o robaditswe kwa ntle ga malalelo. Mo maitseboeng a Modise o gorogileng ka one, a fitlhela molora wa ga monna-mogolo o tshologa mo sedibe-long, a itse gore mokgwa o gone. Rra-Modise o na a sa tsamae a hupile peipi; mme motlha o bonang e sa tšwe mo molomong, o itse gore monna-mogolo o na le kgofa mo tsebeng.

"Keoletile, Modise."

Keoletile a dumedisa Modise Sekgoa.

Rra-Modise a phunyega jaaka tlhagala. "A re o ya sekoleng kwa Bopedi."

Keoletile a nyenya, a itse gore monna-mogolo o gopotse Motšweding. Mme a seka a rialo. O na a tlhola a bolelela Rra-Modise gore Motšweding o tumile leina. A kgaogana le Rra-Modise, a lebagana le morwae ka sebele. "O ya go ithutelang?"

"Borutintshi."

"Aha! Maikaelelo ke mošupa-tsele, ngwana wa ga monna-mogolo. Ere motlha o boang gone, o seka wa lebala go baya bone lwa gago mo tlhoeng — re tle re itse kwa botshe-lo bo gone." A tsaya Rradikgang wa maitseboa a bala. Rra-Modise a tlhatlhela peipi a phuthologile mogopolo, a itse gore fa Keoletile a re go siame, go siame.

Mma-Modise a tloga a tsena a tshotse mogodungwana, more-mhisa-banna-makgwafo. Keoletile a tlola ka pele, ka e ne e le mosimane wa pheta-ka-pejane, a tsaya dinwelo mo go Mma-Modise, a ba tshelela ka botšwerere jwa sese-tsana. Modise a mo tšwela pelo; yare a bona mabogo a gagwe a le maleele, mmele o le bogorogoro, a inyatsa. Ya

nna gone o lemogang gore boleele bo a kgoreletsa. A bona Keoletile a tlola a pota ka fa, le ka fa, ekete o na a tlhola motshegare otlhe a ithuta gore ere maitseboa a bo a le phepa.

* * * * *

E ne e le moso wa tsatsi la Matlhatšo, e bile go le marunyana ntlheng ya Bokone, mokomakomanyane o ntse o sara-sara, Keoletile le Modise ba tsaya sejanaga mo mmileng o mogolo wa Sofaya, ba leba Gauteng, ba ikaetse gore e tlare go tloga Gauteng, ba lebe kwa Diphologolong, kwa ba neng ba tla tlhola motshegare otlhe gone. Yare ba ntse ba tsamaya Modise a tlhakana tlhogo, a ithaya a re ba boela morago; a tsewa ke sedidi.

“Ke feroga dibete.” A bua a gololega, a ba a itšhwarelela ka lobota.

Keoletile a tiisa dinao. A tshaba gore fa a ka ema, Modise o tla tloga a dira tse dikgolo.

“O tla tšharwa fa ba ka go bona, o tla tšharwa.”

Modise a ema go bapa le matlakala, a leka go imolola sebete. Ga tla ntša ya mmuso a sa ntse a eme jalo. Fa ba šeba ditšompelo tsa gagwe, ba fitlhela a tšwa gare ga mpa ya lefatshe. Nnyaa, mo itšhwarele Keoletile a tla a tshotse lamune e o neng a tlile go thusa Modise ka yone; a batla go fitlha oi setse di bekere

Ba tsamaya ba raletse motse wa Gauteng, ba gogwa ke mmila wa Mokgwathaladi, o bomaitse-anape le borramaake ba reng o ratwa ke batho ba metsana e e ka kwa ntle Ga ba ke ba tseela balekane kgang ba sa re, “E ne e tle ere ke le mo Mokgwathaladi” Ba tsamaya jalo ba ba ba tsena kwa bopalamelong.

Ba tsamaya jalo Modise a okame batho, a na a ya a thula mongwe a na a re o fapogela yo mongwe; fa ba ya ba lebile bopalamelo, Keoletile a re, “A o kile wa utlwela mmila o o bidiwang Mokgwathaladi?”

“Ee.”

“Go tewa mmila o. Fa e kare o le mono wa seka wa etela mmila o, ga o itse Gauteng. Mmila o, o emetse bogoko jwa pudulogo ya Bokapi jwa moseja, le lobebe lwa tshabologo e ntšha!” A feletsa a tshega.

"Mmila o, o feta e mengwe?"

"Ka'ng?"

"Ka boleele?"

"Nnyaa. Aitse ka re, ke bogoko jwa pudulogo ya Bokapi jwa moseja."

Modise a itlhoboga; a bona gore fa a ka nna a tšwelela pele le Keoletile, o tla sala paeng. Etšwa a na a sa itire, a goletse mo mabeleng, mo dikgomong, mo dipoding, mo dinkung. Fa Keoletile a na a tlotla ka ga dilo tse, Modise o na a tla mo thusa, a ba a mo gakolole tse o di lebetseng. Mme fa e le tsa "bogoko jwa pudulogo ya Bokapi jwa moseja" tsone, nnyaa, o a mo golega. Kana o tla bo a ša ntšhu a ogolang mo dikgopolong tse di ntseng jaana?

Fa ba fitlha mo bopalamelong, a gopola jwa Mafikeng. A gopola segopotso sa bopalamelo jwa Mafikeng. Yare a bona letšha la ditlhapi mo bopalamelong a gopola bodiba jwa Bodibe; a garoga pelo. O na a ise a lebale, le fa Semitlwe a na a dirile ka tsa senna

Mo diphologolong tse ba di bonyeng kwa Diphologolong. Modise o na a kगतlhilwe ke tšhwene le kgabo. Ba ne ba tlhotse fa go tsone motshegare otlhe, ba di bogetse di huta mothama o bo o phanya marama; di tloge di tlhahune di gadimaka, di omana, di itaana ka magofi, di tshega, di tlola, di jabaretsa, di ronoka, ekete ga go kgofa e di tšhwenyang. Banna ba tloge ba epe pitso, ba ngonangoneletse tlase; ere ba phatlalala, ba boela baneng, thatlharuanye e ye godimo gape. Mma-tšhwenyana a latlhele ngwana mo mokotleng, a semelele, go šupa gore go tšhwara thipa ka bogale ga se ga mma-motho fela.

Yare a bona tlou, a gopola mogoma. A e bona e tshaba ka one mo makgathong a seloko, lekote le wela gare ga mpa ya lefatshe, mosele e le o o bonalang. Fa o feta mo motlhong, monna a letsa molodi

* * * * *

"Fa rrago-mogolo a go romela Bopedi, a itse gore dithata tsotlhe ke tsa gagwe!" Modise o na a letetse tšhutšhumakgala ya Ditšobotla; etlare a fitlha kwa Matile, a ipaakanyetse go ya sekoleng sa borutintshi. O na a felegeditswe ke rraagwe, mmaagwe, Keoletile le mokapelo wa gagwe.

X

Molapo wa Encandu o fologa kwa godimo kwa dithabeng jaaka noga ya tlhware e sa tšwa go metsa photi; o matšoketšoke go ya kgakala kwa mawatleng, gare ga mpa ya lefatshe, kwa merafe e sa ntseng e jana ka meno gone. O fologa o le malekeleke mo mesing ya meso, o itšoketsa ka thito tsa tlhare tsa magokare; mo lebopong la one, namane tse ditona bokwena ba isitse dimpa godimo, ba arametse marang a manana a tsatsi le le sa ntseng le dumediswa kwa tlhoeng ya thaba e pudutšwana ele. Gangwe le gape, kwena o ina nko mo metsing go inola phologotswana e e makgakga a e raeletseng mo diphatseng. Mo kaleng tsa ditlhare, molope le batlhanka bothaga o kgadiepetsa a ba a kgadiepetsa, o kgabola a ba a kgabola, gone mafitlholo ga a ise a siame, mme fa a sa itlhaganele, o tla fitlha thari kwa pitsong ya bone le tlhomedu. Kwa godimo kwa tlhoeng kwa, mo molapong wa Encandu o simologang gone, go thibile mosi, etšwa e se mosi, e le mouwane wa metsi a tshologa maphororo, a gosomana dikgosomano, tlase tennyana-a-teng mo maleng a lefatshe, kgageng tsa madimo maja-batho.

Molapo wa Encandu o fologa kwa dithabeng o le mamphephe a majang a a medileng mo lebopong la one, a tlhakanye le marapo a phologolo tse di wetseng go le tlala. O šutsa ka iketlo jaaka molapo-mogolo, o gogola tse di tshelang le tse di šuleng, o gorometsa kwa mawatleng. Ntsha ya botlhaba-tsatsi go thabana tse pedi di eme motlhotlho jaaka mabele a mosetsana wa moroba; letsatsi le phunyega fa gare ga tsone, ekete itlho la dimo a tswa mo sekgweng. Mo dinaong tsa tsone go ipharile sekole se sešweu sa Ideni, lesedi la sona le tšhwana le la naledi e le yosi e tlhagile mo marung a sigo jwa Phatwe. E ne e tle ere ditšuatšue di tsogile se batle go tima; se boele se nyedimole gore botlhe ba ba nyoretsweng thuto le botshelo jo bo sa khutleng ba nwe metsi a motšwedi wa poloko.

Mookamedi wa kole sa Ideni e ne e le monna a bidiwa Madolo, ka mangole a na a mo eteletse pele jaaka a pitse e tšwa Tobelong. Ideni a ikana ka ene; go se pharologanyo fa gare ga Madolo le kole sa gagwe. Ga se baokamedi ba bantsi ba ba nang le gone go manega botho jwa bone mo dikoleng tsa bone, gore go bonale ekete dikole tsa bone

ga di kake tsa tšwelela pele kwa ntle ga bone. Madolo e n
e le mongwe wa baokamedi ba ba tlhotlheletsang mongwe l
mongwe gore a gwalalele dinaledi. Kole sa gagwe se tumil
ka ntlha ya barutintshi ba o ba rutileng.

* * * * *

Fa Modise a boa kwa Gauteng a fitlhela lokwalo lw
Natala lo bolela gore go batlega basimane kwa Ideni. Yare
a botsa gore rraagwe-mogolo o lemogileng kwa Natala
a mo araba ka go re, "Thuto e tšwa Natala, bongaka bo tšw
Bopedi."

A seka a itse gore erile a sena go ya Gauteng ga tl
malomaagwe Pitso a Seboloki. Yare a utlwa monna-mogol
a re o romela Modise Bopedi, a di latola. A bolela gor
kwa Mangaung batsadi ba romela bana Natala; mme baruteg
ba ba tumileng, ke gore ba ba tšweletseng pele, ba tšw
Natala.

"Monna-mogolo, thuto ga e lekane, fela jaaka bongak
bo sa lekane," a bua a šunetsa motsoko wa dinko a o tšhwer
ka kgonojwe le wa bošupa, a gadimaka go bona gore a b
a mmona.

Monna-mogolo a leka go tsetsepela. "Nnyaa, ngwa
naka, thuto le bongaka di ka tšwa felo go le gongwe."

Mangaung a tshega a ba a itšhwara dikgopo. "Monna
mogolo, se mpolae! Ha-ha-ha! Ha-ha-ha! Thuto le bo
ngaka" a iphimola dikeledi, ekete o ikotlhaela setsheg
sa gagwe. A šokašoka lonaka lwa motsoko a ise a kgokgo
thele mo seatleng. A šunetsa a pelekanya matlho.

"Ga ke itse gore o tshegang, gonne kgatsele le maši d
tšwa mo theleng e le yosi."

Mangaung a ingwaya tlhogo; ntekwane o santse a akanya
gore o tla tšwa jang mo seretseng. Yare a araba a re, "Monna
mogolo, a re se balabadisanye mabala a kgaka. Modise
ke morwao. Mme o gakologelwe gore montsamaisa-bosige
ke mo leboga bo sele." A bua a nanoga.

Malatsi a go tsamaya a atamela; Modise a tsaya bae-
sekele a ya Bodibe, go bona mokapelo wa gagwe. Mo tseleng
a loga maano a gore o tla tsena jang kwa ga Seagile, gonne
Matlakala o na a kile a mo loma tsebe gore a seka a ba a
belwa ke mpa, le fa go twe e bolaya e sa ruruga. Fa a ya a
leBILE kwa ga Seagile, a tlelwa ke popota ya leano. A fologa
baesekele, a e sekaseka, gore yo o mmonang a ithee a re go
na le fa e sa siamang gone. A gadimaka go bona gore o

bonwa ke mang; yare a sa bone ope, a ya mo go yone, a e ntsha mowa ka bolotsana. Jaanong a bapa nayo, gore fa a fitlhela Seagile, a kope metsi a go kaba leroba. A fitlhela Mma-Matlakala a ntse a tlhopha momela mo segotlong; pitsa ya setoto e ntse e kgakgatha mo iso. Yare a ntse a iname a batla leroba, a utlwa mosadi-mogolo a bua le mongwe ka fa segotlong. A tshaba go inamologa, ekete o tla kga-tlhanya matlho le Seagile. Mma-Matlakala a etela mo-kaulengwe wa gagwe, Mma-Senosi.

Mokapelo.

Mokapelo.

Dinonyane di ne di tshotse kgang ka fa molapong, tlhatlharuanye ya tsone e ile godimo, di itumeletse letsatsi le phirima; dirurubele di phaphasela ka diphuka tse di lo-tsatsa mo tsatsing le le phirimang, e bile ekete bobi jwa gokgo tsa pula ya medupe.

* * * * *

Letsatsi la phirima ka bohibidu jwa kgolokwe ya gala la molelo wa dibi tsa motšhotelo, gare ga mariga a matala; matlhasedi a lone a apareditse loapi go tloga bophirima go kgotlhomela borwa kwa thabeng tse dintšho tsele; metšwi ya one e felela mo setaataeng jaaka ya tšhaka tsa batlhabani ba gasagasitswe ke ntwa ya gae. La phirima le le bonya le maikotlhao, e bile ekete ga le kitla le tlhola le boela bogosi jo bonana; etšwa re itse le ya go šunetsa matute a sebidimola, tlhatshana sa bonyana bo sa feleng, phiri sa maikategang a magodimo. Magosi a feta a eme ka dinao; gosi josi fela jo bo sa thelemeng.

Mo ditlhareng go tsogile modumo wa dinonyane le dikhukhwane di omanela marobalo. Go tsogile “šuthela kong, šuthela kong.” Ntšwepedi o eme motlhotlho mo ditlhareng, o merodi ya dinonyane tse di robalang mo go ene; marang a mo atla ditlhaa le dipounama. Ntlheng ele ya botlhabatsatsi molapo wa Encandu o šutsetsa tlase jaaka pitsa ya mošoko, mokgape o fedile

E ne e le tsatsi la boraro Modise a ntse a le mo Natala; a tsogelega Phunyuka ka makuku a banna, gonne basimane ba ba bangwe ba ne ba mo tlhoafaditse. Tsatsi la ntlha kwa sekoleng a ya go ja le basimane ba ba bangwe; yare go twe ba rapele a tšwala matlho ka go sa itse. Fa a bula matlho, a fitlhela ba mo amogile nama, e bile mosimane yo o ntseng

go lebagana nae a ntse a e tšhotlha. Modise a ithaya a o kwa gae, a betsa ntša ka letšwele, ya ba ya petla tlhake Ntekwane o ikgotlhetse motshitshi. Ba mo tlogela a robale Erile mo gare ga bosigo, nako e go kelebelang mewa e e senar marobalo, ba tla ba tshotse dithupa. Ba fitlhela a ikgogonr mo kgogotšhong a iphitlhile.

Ba e mo tshela; a ingaralega. Ba e mo tshela; a ingaralega. Ba e mo tshela; a itega, *yorwe!* A le botsa phokot mo gare ga bosigo a ba a iphitlhela Phunyuka mo mosong. Go tloga motsing oo, a tsamaya bosigo, a boa bosigo.

E ne e tle ere basimane ba sa batle go ya sekoleng ba tlhole ba iphitlhile kwa Phunyuka; maitseboa ba boele sekoleng ba iphaphathile ka molapo gore Madolo a seka a ba bone. Mo tsatsing la bone Modise a ntse a tshabela kwa letšheng a kopana le basimane ba kwa ga Khunwana ba le bararo ba babedi ba le mo ngwageng wa bofelo kwa Ideni, wa boraro a le moša jaaka Modise. Ba ithaya ba re ke wa šomo le bone. E ne etle ere dikole di sena go bulwa, basimane ba fetse beke kgotsa tse pedi, ba tlhagolela merogo kwa masimong; ere ba fetsa go tlhagola, ba kgothe dipatlelo tsa metshameko ya sekole, jaanong ba itse go tsena mo dithutong tsa bone; mme bomatlhogojana ba ba botlhajana, ba ngwele Phunyuka.

Ka e ne e le Tlhakole, metsi a le monate, ba tlhole ba thuma motshegare otlhe. Yare go le tsatsi lengwe sebatladi sa šeba marophi mo diatleng, sa utlwa letsapa mo maruding sa babelwa ke nkgotsane mo maotong. 'Sa betwa ke pelo, sa ba sa fitlhela se khukhonetse kwa go Madolo go mo loma tsebe ka ga sekhukhuni! Madolo a itumela thata go utlwa gore sekhukhuni se bonywe ke sebatladi.

Basimane ba tsoga ba tsaya tsela e e motšopodia go itimokanya motlhala. Yare ba fitlha kwa molapong ba ithabuetsa jaaka gale; ba karaganya namane tse di tona tsa marole, mosimane a na a ya a nwela a ba a ya go tlhaga kgakala, a ntse a sesa ka fa tlase ga metsi jaaka tlhapi; ba tloge ba tlhome lobelo mo metsing, ba lelekisane go bona ya o itseng go thuma ka bonako. Ntekwane Madolo o ba tlhomele leitlho, o gopola metlha ya maloba a sa ntse a tle a tsogelele metsi a letšha le; selemo le mariga go tšhwana fela mo go ene. Ba mo gopotsa metlha ya maloba kwa Fora, a santse a tle e tsenele lobelo lwa go thuma; Fora e phuthege yotlhe go bona mogale wa setšhaba. Yare a ntse a ba lebile jaana,

mogopolo wa boela gae; a simolola go gopola ka ga tsatsi le o neng a duwa ke mokgele mo diatleng, a lomeleditswe ke sefotšhwana se tšwa borwa jwa Fora. A leka go ikgakolola ina la gagwe se o neng a sa ntse a se gopola ke gore sefotšhwana se ne sa feta jaaka ekele ene o eme fela. Yare mo mosong a se batla, a fitlhela se nyeletse, go sa itse ope gore se ile kae. Le fa a ne a le dinyaga mono Aferika-Borwa, e ne e tle ere a gopola, a batle go boela gae. Go nne tsatsi le go boang go le gonnye gore a kwalele gae, go batla ina la sefotšhwana seo A gakologelwa gore o dule Fora ka ntšhe di sa fothwa, gonne fa a kabo a sa duwa ke mokgele diatleng, o kabo a sa bona Aferika-Borwa .

Basimane ba kgetlha maungo a ditlhare, ba tla go nna mo moruting wa tlhare sa bone sa gale. Fa ba ntse ba rapame mo moruting wa setlhare ba bona letlhare le wa. Ba ithaya ba re le digwa ke phefo. Ba phutholola maungo a bone. Mmopa, *phara*, fa gare ga bone! Fa ba šeba kwa godimo, ba bona Madolo, ene ka sebele, a ba okame.

* * * * *

Kole sa Ideni se tlhakantse borutintshi le bolemi le bobetli. Go lengwa merogo ya Sekgoa, mme mosimane mongwe le mongwe o na le tshimo ya gagwe a le esi, o lema ka fa o ratang ka gone. Fa dijalo di budule, ba ya go rekisa kwa mmarakeng, jaanong ba itse go duela sekole. Bangwe ba rekisa dilo tse ba di betlileng, mme ba duele sekole ka madi a tsone, gonne Madolo ga a tsee madi a a tšwang kwa batsading. A re morutintshi o ithutela gore a tle a rute bana go itsetsepela; mme o tšwanetse go rutwa go itsetsepela a ise a simolole go ruta bana. Tiro ya go lema, le ya go betla, ga di tsamaelane le madi a basimane; bogolo ya go lema, gonne mmu wa Ideni ke letšopa, mme basimane ba gobua mo seretseng, ba nwela go fitlha ka fa godimo ga magwejana.

Ka tsatsi la Matlhatšo ba kgamathela motshegare otlhe; maitseboa fa ba ya gae, ba bo ba rwele ka meriri. Go tshimo ya dinawa e bidiwa Majeng. Fa mosimane a na le mokgwa, o tsenngwa mo go yone; ere motlha o tšwang gone, a bo a le bokgwabo jaaka konyana. Bontsi jwa masimo bo nosediwa ka metsi a mesele e e tšwang kwa molapong; mme Majeng ga a na mesele e e fitlhang kwa go ene. Basimane ba rwala metsi kwa molapong jaana: Basimane ba bararo ba tsaya kgamelo tse nne ba di baya mo maruding ka logong lo lo

fetang mo thamong jaaka jokwe ya dikgomo; mongwe le mongwe o tsamaya fa gare ga kgamelo tse pedi. Nthorogwana o kgwetlha mangole

Modise le balekane ba gagwe ba tsenngwa mo tshimong ya Majeng, gore ba tthagole, ere ba sena go tthagola, ba nosetse dinawa. Ba tsamaya beke yotlhe, e bile ba setse ba dule marophi mo diatleng, dikgotho mo maruding. Erile ka Matlhatšo mo mosong, Madolo a ba biletsa ofising ya gagwe. Ba tsena ba tlhomile ditlhogo.

Ba fitlhela a kokometse senno mo ntlheng ekete ba tsenye a ipaakanyetsa go ema; etšwa e ne e le mokgwa wa gagwe. Ba nna. A ba šeba ka matlho ekete a motho go ka twe o sa tšwa go kgaotsa go lela. Ba tlhoma ditlhogo, gonne o na a se bonya, e bile a sa itsape, go tsenya mosimane mo lonakeng ka thupa ya moretlwa. Fa e kare a go šeba wa kga-tlhanya matlho nae o sa bonye, o na a ya go go lomega kwa ofising; ere o tšwa gone o bo o lolame jaaka thupa ya mokgalo e sale nana.

Le gale o na a sa ikaelela go ba tthagafatsa. A bua a nyenya, "Bakaulengwe, tsenang mo metsing lo tlhape." Ba ithaya ba re o santse a tla bua gape. A tsaya puana ya gagwe a ya masimong.

* * * * *

Mmaraka wa Ideni o nna gabedi ka ngwaga; mme batho ba o tšwela mo tikologong ya sekole le mo metsaneng e e kgakala kwa dikgweng tse di potileng dithaba kwa botlhabatsatsi; bangwe ba tsamaya malatsi a mabedi, kgotsa a mararo mo sekgweng, ba itšhoketse go reka merogo gore ba ye go omisetsa kwa magaeng, e tle ere mariga a simologa, ba bone sešabo. Ka tsatsi la mmara, basimane ba tsoga ka makuku, ba baya maungo a maduo a bone ka botšwerere jo bogolo, gore ere bareki ba fitlha matlwana a a agilweng mokoloko mo tseleng ya sekole, a ba tla tlholang ba rekisetsa mo go one, a bo a le phepa. Jaanong ba ya mo dibaking tse ditšhweu, go tsoga se-mphete, ke-go-fete. Matlhogole o sala kwa morago. Ke tsatsi la ga Madolo: Monna-mogolo mongwe o rata go itse gore a leme digwete jang gore di nne potokwe jaaka tsa ga Madolo; mongwe gape o rata go itse gore dikgolokwe tsa gagwe di bolawa ke eng; mongwe o kopa peo e e botoka, gonne Mokula kgotsa Mojuta o mo rekiseditse peo e e bodileng; mongwe o laletsa Madolo gore a ye go

bona gore a o tshela motšhotelo ka tšhwanelo, le gore ke eng ditapole tsa gagwe di sa tšhwane le tsa ga Madolo. Mme botlhe ba boa ba itumetse, ba tiile moko, ba tlhotlhelesegile.]

O na a gopola gore etlare tsatsi lengwe a ntse a tsamaya a tšhokane ka a wela tshimo ya merogo godimo — e be e le gore sedi la Ideni ga se matsapatsapa a lefela; kgotsa a tšhokane ka a bona mongwe a tlhomile magwaafatshe fa thoko ga tsela, a rekisa maungo a maduo a gagwe, fela jaaka a kile a bona kwa Ideni; kgotsa a fitlhele monna-mogolo a eme fa thoko ga tsela ka baki e tšhweu, a rorisa maungo a maduo a gagwe mo go ba ba fetang ka tsela. O na a eletsa thata go bona metsana e e kwa motsheo e tlhotlhelesegile; o na a eletsa go utlwa batho ba re ba bonye metsana e e dikaganyeditseng Ideni e tsamaela kwa leseding

XI

Modise a kwalela mokapelo wa gagwe ka ga monate wa fatshe la Natala. A tloga a simolola go latlhela mafoko a se kae ka ga pitse tse ereng di goga koloana, di siasiane. Matlakala a ithaya a re o buisiwa ke dithuto tsa borutintshi, ka go twe di tle di ye kwa tlhogong. Yare Modise a bona mokapelo a ikabile ditsebe, a tšwela mo pontsheng

Ya nna gone Matlakala o thaakanyang ditsebe. O na a tlwaetse tiro ya Ditšobotla, a sa bone gore o ka tlhola a boela sekoleng. Erile a fitlha kwa Ditšobotla balekane ba gagwe ba mo ruta magokonyane, yare go itse malepa otlhe a simolola go tshela jaaka phokoje yo o dithetsenyana. Fa mongwe wa balekane ba gagwe a mo kopa gore a mo kwalele lokwalo, a bee seatla a ise a tsee losiba; jaanong ba mo kokoanele go bona gore o goga ditlhaka jang; bangwe ba tsee dipampitshana, ba leke go mo etsa. A simolola go bona gore thuto e molemo. Mme go boela sekoleng gape

Tsatsi lengwe ga tla lokwalo lo lo dirileng gore ere maitseboa go itisitswe, a re, "Rra, ke batla go boela sekoleng."

Seagile a seka a mo tsaya tsia; a nnela go tseela mogatse kgang kaga monna mongwe wa kwa moseja (leina le senya motse) yo o neng a tlhotse a sekisiwa. O na a sa batle gore fa a bua, motho a mo tsene ganong ka mafoko a a sa lebanyang se o se buang. E ne e tle ere banna ba tlhotse ba mo gadikile ka mafoko, a tšhesetse pelo mo go ba ntlo ya gagwe.

Le gale mo maitseboeng e, o na a itumetse thata, gonne o na a tlotse a buile a ba a kgotlha motho ka monwana. Yare banna ba ntse ba ya kwa le kwa, a phatlhola ka bogare, tsebe tsa re *tsi*, monna a itoma loleme.

“Rra, kana ka re, ke ya sekoleng.” A buela kwa godimo gore rraagwe a reetse a sa rate. Maikaelelo e le gore fa rraagwe a ka leka go mmetsa, a lale a tsamaile bosigo.

“Wa re’ng?”

“Ka re, ke ya sekoleng.” A bua a lebagantse matlho le rraagwe, e se Matlakala wa gale, yo e neng e tle ere motho a bua nae, a šebe lefatshe. Seagile le mogatse ba lemoga gore ba kopanye le lerwa le huduga. Ntekwane Matlakala o buisiwa ke maikutlo a go tweng a ralatsa monna kgabo ya molelo; a dira mma-ngwana bobelokgale jwa go tšhwara thipa ka bogale. Maikutlo a go tweng a tlotltheletsa difo-tšhwana gore di bue puo ya diteme tsa magodimo. A tšwela mo pontsheng, gonne mokapelo o na a tšwetse mo pontsheng.

“O ya ka’ng sekoleng?”

“Rekisa dikgomo.”

Seagile a nyenya. “O ithaya o re sekole ke mma-mpha-bogobe.”

Matlakala a nyenya monyenyo o o bodila. “Hmm! Fa ke ya sekoleng ke mma-mpha-bogobe; fa ke kgoboga mangole kwa Makgoeng, ke go rekela marokgwe, ga ke mma-mpha-bogobe?”

“Matlakala, o bua jang le rrago?”

“Mma,” a bua a etsa rraagwe, “ke mma-mpha-bogobe.”

“Matlakala! O itebetse!”

“Nnyaa mma, ga kea itebala” a thubagana ka selo. “Ke utlwa botlhoko fa rre a mpitsa, mma—”

“Ke rrago, ngwanaka.”

“Le fa e bile e le rre—” a tshaba go feletsa.

Seagile o na a kgwile mowa, e bile a lemogile gore batlhambani ba gagwe ba tla osiwa ke phaa tsa ntwana; mme a seka a letela go bona ba wa. A ineela nako e sale gone, e le maano a maša. “Ga ke na madi.”

Karabo ya tla e mo totile a ise a digele. “Adima kwa mošate.”

A tshega, e le santlha a utlwa go twe mothonyana fela o tle a adime madi a morafe. “Ke ne ke le mang?”

Matlakala a didimala. A setse a lemogile gore monna-mogolo o buela pele go tsamaisa nako. Mo magokonyaneng a o a ithutileng kwa Ditšobotla, o na a lepile gore fa mosadi a ka bontsha monna tsela, go botoka gore a itšhwaetse ka morago nako e sale gone, a tlogele monna a batle motlhala wa go rarabolola khupa-marama a le esi; gonne fa a ka itepa-tepanya nae, monna o tle a tloge a di akgele, a re di parakile. A nanoga a le pelo tšhweu.

“Mosadi, a o ntsenela sekgoropeng—?”

“Se ntshitele.”

“O tsenywe ke'ng?”

Mma-Matlakala a didimala.

A tlhoma tlhogo mo legaleng; a bala ditshoswane a ntse a batanya lonao jaaka a na a tlwaetse go dira kwa kgotleng, fa a letetse karabo ya potso e e thata. Mosadi a ema ka setu, mogatse a sa mmone, yare a le fa kgorong, a re Seagile a seka a lebala go tima molelo, phefo e a tšubutla Legalana le o neng a le kokomalatse la tima; a sala ka lefifi le lentsho; naledi di benya ka go itsapa. A simolole leano ka go le šomarela a ba a le feletse; ere a le keleka, a lemoge a tšhwere mogatla wa mmutla. A simolole gape ka bobelotelele. A lemoga gore ke mohumanegi yo o nta di motopo.

* * * * *

Matlhasedi a letsatsi a na a budusetsa botlhaba-tsatsi fa a tsena kwa mošate, a ikaeletse go tšhwara kgosi e ise e simolole tiro ya motse. A batla go wa a bona Seome a kokometse ka mahutsana, ekete kgale a letile. A gakologelwa gore Seome o na le mosetsana.

“Madume, mogolole.”

Seome a tlhoma tlhogo; a ipalela ditshoswane tsa gagwe.

“O lerwe'ng mošate bosigo jana, hee?” a botsa a keleka ditlhako tsa ga mokaulengwe wa gagwe, a bona di tletse monyo. A nyenya. A ntsha lonaka lwa motsoko a šunetsa a iketlile, a ntse a kgotlhetsa dikgong mo molelong.

“Mogolole, matlo go ša mabapa.” Seagile a garoga pelo. “Itumeleng o ile sefofa.”

Seagile a iphitlhela a eme ka dinao. “Wa reng? Sefofa?” — mogopolo wa modipa o le kwa ngwaneng wa mosetsana.

"Siao, mogolole."

Seagile a tlhoka puo. C-c-c-c-c! A rapela ka pelo gore a seka a fitlhela naga e le tshetlha. A ema a tsamaya sebakanyana a ise a lemoge gore o dirang. Yare a elelelwa, a boa gape. O na a letse a sa robala, tlhogo ya gagwe e tuka molelo.

"O ile kae?"

Seome a mo dilola fela, a sa tlhole a itse go bua; sefa-tlhogo sa gagwe se tšhwana le nko ya kgomo e tšhwerwe ke serame. Ba tlhoma ditlhogo, ba lela ka dipelo. Yare ba ntse ba tlhomile ditlhogo jalo, kgosi ya tsena e apere lešabo. Ba tshoga, gonne ba na ba sa tlwaela go e bona e apere kobo ya segosi. "Borra, a lo khudu-thamageng?"

"Nnyaa, rra. Re matlhomoleng."

Seome a tlaletsa. "Matlhotlha-pelo."

"Go tlhotlha pelo ya ga mang?"

Ba šebana, Seagile a sa rate gore mokaulengwe wa gagwe a ba a itse mokgape o o mo lerileng kgotla go sa robetswe; Seome ene a sa tlhole a na le molomo. Yare e setse e le sebaka, Seome a bua a iketlile a re, "Rra, ga ke itse gore nka reng. Morwadiake o re tshositse."

"Ee, rra."

"Ere re tsoga mosong ono, re fitlhela ntlo e atlhame."

"Uh!"

"Mosetsana o ile sefofa."

"Mogalammakapa! Wa reng he!"

"Siao, rra." A šošobana a ba a sala a le monnye.

"Mo tlogele lefatshe le gone."

Seome a dilola. Yare a ema a leka go šupa seriti eketse go ka twe ke sa kgosi e amogilwe bogosi. "Mareledi a sale pele." A bua jalo a šolofetse gore Itumeleng o ineile naga le Matlakala, a sa itse gore le fa Itumeleng a na a ile le naga ka go sala seboba sa gagwe morago, sa ga Matlakala se ne se sa mmeile gae.

"Nnyaa, bakaulengwe, se lweng."

Hmm! Seagile a seka a itse gore o tla simolola jang. Mme a thusega; kgosi ya bo e le mo boitumelong jo bogolo, e jabaretsa ka dikgang tsa bomaitseanape ba motse; ya seka ya tlhokomela gore o a kokonelwa.

*
"Rra."

"Hee?"

"Le nna ke mo matlhomoleng."

"Mogalammakapa! A le wena o etšwe ke ngwana sefofa?"

A tshega, a ise a re, "Nnyaa, rra, wa me o batla go ya sefofa ka tsela e nngwe." A ithaya a re kgosi e tla tshega. Yare a bona e tlhona, a tšwelela pele, a buela ka bonako. "Ngwanake o batla go ntsenya mo dikgoleng."

"Ke reeditse."

"Ee, rra A re o batla go ya——"

"Sefofa!"

"Nnyaa Hm! Ee, rra sekoleng!" A ele-tsa ekete lefatshe le ka fatoga a tsena; mašwabi a go ipobola bobotlana mo kgosing a mo amoga bobelokgale jwa ka metlha.

Ga re tu!

*Kgosi ya tlhoma tlhogo, ya bala ditshoswane. E ne e sa bolo go lwantsha batsadi gore ba romele bana sekoleng, mme ba sa ikaelela go romela bana ba basetsana, ba re go romela ngwana wa mosetsana sekoleng ke go latlhela madi a bone mo motlholobokong, ba mo rutela ba ditšhaba. Le fa Seagile a na a ise a tšwe ka mafoko, e ne e setse e lemo-gile gore molato o fa kae, e bile e ipaakanyeditse mokgweleo wa gagwe, gore e tle ere ka moso morwadia-Seagile a tšwe moennyana o pele; bontsi bo tle bo tsamae bo sa tshabe Mogopolo wa inaya naga. Ya latlhela matlho kwa pele kwa pakeng tse di sa ntseng di tla. Ya bona motse wa Bodibe o tletse dikole tse di agilweng ka madi a morafe, go ruta barutintshi le barutintshigadi; bangwe e setse e le banna-bagolo, ba tsofaletse fa morago ga mogoma, ba leka go jala peo ya sedi la Bokapi jwa moseja. Ya bona batsamai ba tšwa gare ga mpa ya lefatshe, ba tlile go bogela tiro ya atla tsa gosi jwa Montšho bo leka go latlhela thotse mo pidi-setsong ya Makapi a lefatshe. Ya bona go itse mang? — Mongwe wa ditlogolwana tsa yone a e agela segopotso mo lebopong la bodiba, gore mongwe le mongwe yo o fetang ka tsela, a tie moko

Seagile a gotlholo.

Kgosi ya nyenya. "Rra, tla o mpone ka moso, bo sele sentle."

Seagile a boela gae a gatela godimo. A tsaya tsela e e fologelang ka fa molapong gore a seka a fitlha ka pele kwa gae; baleti ba tsositse tthatlharuanye, mme a sa ba utlwe. Yare a fitlha fa moseleng, a tsaya tsela ya Tshipi; yane ekete o ya Nogeng, etšwa a na a ikaeletse go tlhaga ntlo ya gagwe ka fa bophirima, gore a bone se se dirwang a ile kgotla . . .

A fitlhela go twe morwadie o tsogetse masimong. Uh! Masimong? Ebu re tla di bona. A feta a ntse a utlwile, go bona gore a ke nnete, a se bo a beile mmaagwe bobi mo matlhong.

A bua a hupile mothama. "Seome o duba thankga."

Mogatse a feela, a sa reetse . . .

"Ee, e e mašwe!"

Mogatse a nnela go feela a ntse a dumaduma, dithole di tsena mo dijong tsa ga Seagile. Yare modipa a utlwa bogobe bo gwaswa, a betwa ke pelo.

"Mma-Matlakala! Fa ke bua o sa ntlhokomele jaana, o iree jang?"

Mma-Matlakala a inamologa. "Ke ne ke batla go šwetsa pele, rra. A o no o bua?"

"Ebu."

"Wa reng?"

A itherolola a ise a bue. Yare a ntse a belafala jalo, Matlakala a tsena a bala lokwalo. E bile go bonala gore o lo boeletse gantsintsi. O na a atisa go balela dikwalo tsa gagwe nageng, gore rraagwe a seka a mmona. Jaanong o na a ikaeletse go direla sengwe le sengwe mo pontsheng, gore fa mkgwa o le gone

"Mma, ga twe Itumeleng ga a bonale."

"Itumeleng? O iree jang?"

"Matlakala! Nnosa, o tlogele go jabaretsa!"

"Nnyaa, rure! A molato ke fa a bua le nna?"

Matlakala a ya go gela rraagwe metsi. A ema a ba a fetsa go nwa; yare a tsaya sego a re, "Gape?" a botsa ka bomo, a itse gore rraagwe o ila dipotso. Seagile a mo dilola fela; a tsaya puana a na a ise a ikaelele, mme a sa itse gore o tla le lebisa kae, gonne o na a sa ye kgotla, go fitlhela ka moso. A tšwa ka segotlo a lebile ntsha ya kwa kgotla, gore

e tle ere a sena go itiketsa ka ditlhare, a gopole kwa o ka yang gone. A tsamaya a sa gadime kwa morago a ba a fitlha mo ditlhareng. A ema; a itse gore ga ba mmone.

Ga feta setlhophha sa dithaga se setse moloape morago, se ya ntlheng ya tshimong ya gagwe. A gakologelwa gore e ne e setse e le beke a sa bone mabele a tshimo ya metlho . . .

XII

T Molapo wa Encandu o feta o šuma ka bogale jo bo boitshegang, o lebile mawatleng a botlhaba-tsatsi; o tsamaya o le magogagoga jaaka kgomo tsa pula. Mo tlhareng tsa magokare tse di kopantseng ditlhago tsele, dinonyane di simolola go laletsana letšholo kwa thabeng; marang a letsatsi a ntse a nyedimola mo pakeng tsa lotlhaka; fale le fale, tlhapi e tlhagisa tlhago go bona kwa namane e tona kwena o arametseng gone. Ke ole o ralala dithota, o feta ka metse le metsana, merafe le meratšhwana; letsatsi le phirima o le gare ga mpa ya lefatshe. Mo motsaneng mongwe moreti o o tlhabela mokgosi gore mo mphong tse o tlang ka tsone, nngwe e tle e atlegise morafe. Mafelong mangwe ba o agetse logora, go nosetsa masimo ka metsi a one; mme gangwe ka ngwaga, le fa e bile e le mo nyageng tse di le lesome, o lapa go tlhola o koame jaaka mosadi-mogolo wa serepa, o thuba dipota; e be e le gore sengwe le sengwe se se mo tseleng ya one, se tšhwanetse go thiboga nako e sa le gone; o gogole motho, kgomo, nku, podi, setlhare, bojang; e sita le matlo a sa sale kwa morago. Ere mo o fitlhang o nna motšopodia gone, o role morwalo o se kana ka sepe. Batho ba phuthege ka metse le metsana, ba tle go goga kgomo le motho, gore o itse go tšwelela pele mo loetong lwa one — o sa nyenye. Botshelo bo tšwelele pele jaaka gale; moreti a phunyege ka molodi o mosesane, a boke bonatla jwa one ka puo e raraantse teme tsa ba mmuso wa magodimo. Aitsane

Maabanyane a tla ka bogale

Go re phirimeletsa tseleng;

Re se tsene gae, go apara lešabo.

Kwa metsaneng e e kgakala kwa tsatsi le tllhabang motshegare wa sethoboloko gone, mo meruti ya meso e mentšho jaaka pilo ya mariga, ba bese dinama ba tšwetse mejako . . .

✱

Ke Ekukhanyeni. Marang a letsatsi a itaya difensetere, go tlola ditlhase tsa motlakase. Ba ba bonang ba le kgakala, ba gopola tiro ya gone, mme e a tšhwanelega. Matlo a agilwe ka go tthatlogana. Ba baša ba simolola kwa tlase; fa ba ntse ba ya le dikgato tsa bone, ba ntse ba tthatlogela kwa godimo le matlo, ka go tthatlogana ga one. Fa tlase ga ditlhare tsa magokare, molapo o feta o šutsetsa tlase jaaka kgogedi ya madiba; morapaladi wa go rapalela naga. Tselana e fologela ka fa molapong ka go welawelana, e tsamaya e ntse e fapoga maje a tshimo ya ditšheše, e be e fitlhe kwa molapong e le matšoketšoke. Basetsana ba tsamaya ka tselana e fa ba ya go thuma — le fa ba ya go tsaya ditšhwantšho.

Gaufi le fa basetsana ba thumelang gone go tlhare sa mogokare, se katogile molapo go se kae; bontsi jwa basetsana bo ya molapong fela gore bo ye go itapolosa mo moruting wa tlhare se. Bangwe ba tsamaya ba tshotse dithobane tse go tšhwarwang ditlhapi ka tsone, lemororo go se tlhapi mo metsing a molapo wa Encandu; ba re ba ithutela motsing ba tla bonang sebaka sa go dirisa kitso ya bone. Matlakala ke mongwe wa šomo le; mokaulengwe wa gagwe wa Lakasanta, a re yo o setseng kwa morago, ga gabo go jewa ntša.

Fa ba fitlha kwa molapong, Matlakala o ithabuetsa mo metsing ka diaparo, o itaya metsi ka sehuba; mme mokaulengwe wa gagwe wa Lakasanta o sala mo lebopong a tlhomile sekole matlho jaaka katse e laletse peba. Matlakala o tla thuma jalo a goa, a tshega, a inwetsa, a tloa, a robala ka mpa ya sebete, a kanama ka motlhana, a ba a potela ka setlhatshana se medile mo lebopong la molapo. Jaanong a didimale sebaka se seleele ere a boa a ba a tsoitse modumo. Mokaulengwe a ithabuetse a tshegela godimo, a ye go boa kwa Matlakala o neng a ile gone. Morutintshigadi wa bone a aga a ba lepa

Ekukhanyeni ke kole sa basetsana sa Ideni; kgaka le seripagare go tloga kwa Ideni.

* * * * *

E ne e kile yare go le tsatsi lengwe Madolo a fitlhela Modise a tšhwere bothata a dira mokoro; mme ka e ne e le motho yo o ratang tiro ya mabogo bobo, a seka a iteba dinala. A thusa Modise ka maano a gore a o dire jang, le gore a dire sekhurumelo jang gore se tle se lekane sentle. Mme a seka

a botsa gore sekhurumelo ke sa eng. Yare o sena go fela wa kgabisiwa ka ditšhwantšho tsa batho ba kampana le diphologolo tsa metsi. Ga ya sebaka Madolo a sa o bone; erile motsing a botsang ka ga one, a batla go kgangwa ke pelo: Modise a mo raya a re erile a tšwa botšwantšwang a fitlhela naga e le tshetlha. Madolo a o batla ka pelo e e botlhoko, a ba a šolofetsa basimane gore yo o o bonang pele o tla thojwa pelo.

Pele ga go nyelela ga mokoro o, e ne e tle ere a etetse barutintshigadi, Matlakala le mokaulengwe wa gagwe ba iphetlhe jaaka phetlho, ba tsee dikhai ba phimole sejanaga sa gagwe. Barutintshigadi ba itumele thata; Madolo a bua ka ga bone a ba a lape loleme. Ba tloga ba bona gore o a ba diegela; ba loga maano.

Mokoro o ye Ekukhanyeni mo mosong; ere basetsana ba itse gore o gaufi, ba tsee diaparo tsa go thuma, ba fologe le kwa molapong. Fa ba sena go utlwa matsogo a Ideni, ba tsenye dikwalo tse di yang go lekodisa ba Ideni matsogo a Ekukhanyeni. Morutintshigadi a simolola go belaela, a reka diatametsi. Yare go le tsatsi lengwe a bona mokaulengwe wa ga Matlakala a sesa jaaka tlhapi a ba a fitlha a potela ka setlhatshana; a mo tlhoma matlho; a bona eketi o tshotse sengwe se sešweu, e bile eketi o a bala.

A tsamaya a iphitlha ka ditlhare, a ba a fitlha mo tlhareng sa bofelo; e tlare a tloga mo go sone, a fitlhe mo go se basetsana ba ne ba atisa go rapama mo moruting wa sone. Jaanong a ema, a kabakanya. Ntekwane o ntse a ithatelela mo kaleng ya setlhare. Yare fa a re, "Siuo!" a ragoga ka lobelo lwa mosimane a bona kgomo di tsena mo tshimong.

Gwatlha! A ba a itaana ka motlhana. Morutintshigadi a boela morago jaaka ntša.

E ne e le sebaka ba ntse ba phetogaka mo moruting wa ditlhare ba leka go robala; mogote wa letsatsi o tthatloga jaaka mosi mo ntlheng tsa bojang. Fa o tla go feta mo lerwaneng, o bo o namaletse mo phukeng tsa phefo, o tlabola basetsana ditlhaa. Fa mosetsana a huparela, a bone letsogo le rotha metsi a a munegang mo — mogoteng; phefo e le molelo, e le bokete, e le bošula, e hupetsa mowa.

Matlakala a tsosa tlhogo mo o neng a rapaletse gone, a šeba balekane ba gagwe ba namaletse jaaka bašwi. A ema. Khukhwane ya feta mo matlhong a gagwe e gakologa diphuka,

ya leba kwa sekoleng. A nyenya. A gelola mofufutso o tšwa kwa tlhogong, o fologa le mmele go ya kwa dinaong. A boela a rapama, a tlhabeletsa pina e bidiwa "Noba." Fa a e opela, a bona dipota tsa Ideni ka fa teng. Nnyaa, a bona bolao jwa ga Modise ka sebele.

Maru a tlhatloga bophirima, a ipopa, a le mašweu jaaka šulo la molora. A tloga a ipaya ka mephato ya one: a mantšho a salela kwa morago, fa pele ga one a baya bontšho jo borokwa, fa pele ga one a baya a bošweu jwa lešulo, a a ise a ke a nkgisane magwafa le "mathata a lefifi."

Basetsana ba bothologa mo meriting ya ditlhare; ba tsamaya ba iketlile, ba didimetse, mongwe le mongwe a setse kgaladue ya gagwe morago, a e opelela. Letsatsi la tsena mo marung le galefile; marang a lone a phunyeletsa maru. Go pota dithaba ka kwa, e tlhoma ka go ikutšwa. Marothodi a yone a tsewa ke phefo; ere a ya a lebile lefatshe, a tsamae ka lekeke jaaka batlhabani ba goteditsewe ke ntwā ya bana ba thari. Ya ba tlogela gore ba tsene ka segotlo sa sekole

Mesele ya tlala, ya rwala ya tshololela kwa molapong; metsi a tlolana setoto go ya mawatleng. Ditšheše tsa tshimo ya sekole tsa duduetsa ka botala, bohhibidu, boramaga, bošweu, bošampa, boputšwa; tsa tsikinya ditlhogo, tsa opa magofi, di le boatla kwa dinaong. Ere go bina, di be di thulane ka ditlhogo, metsi a tlole ka diphogwana; a fithele namane tse ditona di ile le thothomo ya pina, di phaphathana ka mabogo oobedi. Lorole — nnyaa, nkabo ke re setetse, se kaba maroba a dinko. Matlhasedi a letsatsi a budusa bophirima jaaka tlhagala ya sebutšwetsa-gare; a fitlha a kopana le mola wa godimo, a itšokanya nao, ya nna botala jo bo tšokanyeng le bohhibidu, bontle bo remisa pelo. Ga tšwa barongwa ba tsepama mo tshimong ya tšheše tsa Ekukhanyeni, ba itšokanya le botala le bohhibidu le boramaga le bošweu le boputšwa.

Molapo wa kokobela, wa šumela tlase jaaka noga ya lebolobolo. Thothomo ya botshelo e e tlhotseng e beletsa godimo jaaka pelo ya mmobodi, ya kokobela. Ya betsa ka iketlo, ka bonya, ka kodu e e kwa tennyana-a-teng, teng. Basetsana ba bona le phirima — nnyaa, ba itse gore le phiri-mile.

Kgantele, Kopadilalelo a phirima a ipipile matlho gore a se bonwe a ya borokong. Yare bo tsamaela sigogare, ngwedi a tšwa a tšhwana le pelo ya mosetsana a lora mokapelo wa gagwe. A gasa lesedi, ditlhare tsa rotoga mo lefifing. Kwa molapong, metsi a phatsima mo seding la ngwedi o mošweu *twa* a phorosela ka lefato le a neng a le gabile mo tlhakoreng lwa thaba; ere a feta ka sekole, a bo a phokile lešulo. Marunyana a le ditlhale, a le lotsatsa, a kgweediwa ke phefo go ya mawatleng a borwa, kwa logadima lo neng lo tsimola gangwe le gape.

Matlakala a thanya a itshamile letsogo la moja, a nyenya. A tšhokane ka a gopola motsing Modise o neng a ile go mo dumedisa kwa Bodibe. A tshegela tlase

XIII

Kgotla la Baitiredi e ne e le borakanelo jwa bomaitseanape ba motse-mogolo wa Gauteng, kgang ya bone e kgolo e le Thuto le Bokapi, mo botshelong jwa morafe; tiro-kgolo ya bone e le go gasa sedi la Bokapi jwa moseja, kwa ntle ga go latlha Setso.

Yare go le tsatsi lengwe ba etelwa ke segagapa sa monna a tšwa Lakasanta, Malebo. Ere a bua a ba a rage ka tlhako, ekete loleme ga lo buele ka bonako jaaka a batla; ke sa re sepe ka diteta. Ba tšhotlha mekgothi ya dipeipi sebaka se seleele, Malebo a ise a re, "Se fele pelo, mokaulengwe, re ya kgakala. Bagologolo ba re poo ga di nne pedi mo sakeng." A tlhatlhela peipi a iketlile. Yare a sena go e gotetsa, a tšwelela pele. "Di a tle di tlhorisane. Mme mono re bona Makapi a mabedi a tsamaya a bapanye. Ga a lekane: go siame. Jo bo kwa tlase bo a gola, bo a ata, bo a nama; mme fa jo bo kwa godimo bo sa ntse bo gola, go siame. Motlha bo tlhologang go abela jo bo kwa tlase maungo a maduo a jone, lo itise."

Ga botsa Keoletile. "Gonne?"

"Gonne Bokapi bo a gola, bo a tsofala, bo a nyelela."

"Re itisa mo go eng?"

Malebo a tshega, gonne mongwe le mongwe o na a mmo-tsa potso e, ka mafoko a ga Keoletile, e bile ekete bana ba sekole ba bala polelo e kwadilwe mo letlapeng.

✕
“Mo botlholeng Mokaulengwe, Bokapi bo tšhwanetse go bopa, e seng go bolaya.”

Keoletile a ingwaya tlhogo. O na a tlhola a gopola gore Bokapi bo šupa tšwelelo-pele ka go dira ditlhabano tse bo ka iphemelang ka tsone mo ntweng. Mme fa a gopola dikgakgamatso tsa Makapi a seša, go se e go ka tweng e šupa maabanyane O ne a sa itse gore Malebo ke mongwe wa batho ba ba reng tšwelelo-pele ga e bonwe ka matlho, e utlwiwa ka madi; e utlwiwa mo dilong tse di šupang mpho ya go utlwa thothomo ya Popo, le go e tšhwantsha mo mosetlegong wa pina, setšhwantšho kgotsa leboko, gore e tsamae le tshika tsa madi Batho ba ba reng dilo tsa boammaarure ga di bonwe ka matlho a nama, gone tseo di a fetoga, mme boammaarure ga bo fetoge; ba ba reng tšwelelo-pele e kaya go tsamaelwa kwa boammaarureng, ke gore, go bona dilo tse di sa fetogeng ka tlhaloganyo e e oketsegang; ba ba reng motlha Bokapi bo simololang go dira tlhabano tsa ntwa, bo latlhegetswe ke tsela ya boammaarure.

✕ Baitiredi ba ne ba ithaya ba re ba gatela pele, mme ba ne ba le morago ka selo se le sosi: kgotla la bone le ne le sa tsenwe ke basadi. Ba ne ba gana nnang ya banyana go amogela Bokapi jwa moseja ka atla tsoopedi; ba sa ntse ba tshotse kgopolo ya malatsi a ga Lowe, batho ba sa ntse ba agile mo ditlhareng, go tshajwa dibatana. Mo malatsing ao, motho wa mosadi o na a sala gae, gore e tle ere tau e tlasela, a palamele godimo ka bonako banna ba sa ntse ba e lwantsha. Jaanong ga tlwaelega gore mosadi o tšhwanetse go sala gae ka paka tsothe: ere go iwa ntweng, a sale gae; fa go iwa le-tšholo, le gone a sale gae; sa gagwe e le go epa monakaladi gaufi le ntlo. Malatsi ao a fetile.

Ga re tlhole re aga mo ditlhareng; ga re tlhole re ya letšholo; ga re tlhole re ya ntweng jaaka makau a bogologolo a a neng a tlogela basadi, bana, digole le difofu, kwa magaeng. Gompieno re ipela ka go bala bašwi ba ba gasantsweng ke diphaa tsa ntwa ya rona; mme re lebale go bolela gore mo makgolong a re a ripitleditseng, a bana le basadi, digole le difofu, a kaé! Re ipela ka go bolela gore dira di ne di gasanye le naga, di sa itse kwa di ka tshabelang gone; mme re lebale go bolela gore tse di neng di ikokotlela, di gogwa, di belegwe, di kaé!

4 Mo malatsing a gompieno, botho bo nyeletse. Mo malatsing a maloba baeteledi-pele ba merafe ya Makapi a a kwa godimo ba ne ba tle ba hupisane phafana go le maitseboa; ere ka moso ba bo ba kopanye lebaleng la ntwa. Mo malatsing ao, motho yo o kileng a aramela sedi la Bokapi jo bo gatelang pele, o na a farologanye mo go wa "mathata a lefifi." Gompieno ba a tšhwana. Yo o kileng a bo a lwela go fenyā, o lwela go bolaya; o bolaya ka setlhogo se se sisimosang tau mmele. Baitiredi ba ne ba sa ntse ba ganelela mo pakeng tse, ba gana go šeba lefatshe ka matlho a seša, ba dumela puo ya "Mo metlheng ya rona," jaaka ekete e sa ntse e ka boa.

Monna-mogolo o sa ntse a laya morwae kaga malatsi a bone, go sa le molao, go sa le thulaganyo. Morwae le ene o gola a laya wa gagwe kaga metlha ya bone, lefatshe le ise le senyege go terekana. Ke puo e e tšwelelang pele ka samorago go fitlha malatsi a ga Bile. Go mo mading a setho go gopola gore go kile ga bo go le metlha e e botoka. Molato o tsalega motlha batho ba reng re thube dilo tse re nang natso jaanong, tse re di bonyeng ka bothata, gore re boele kwa malatsing a maloba. Bontsi bo senya ka go gopola gore maje a kile a bo a tobetsega mo a neng a ka dujwa senkgwe.

Bangwe ba senya ka go re, "Boelang morago!" Bangwe ba re, "Thubang! Metlha e e botoka e etla!" Mo metlheng ya gompieno, go na le bogonego jo bo bolelelang gore sika lwa setho lo atametse maabanyane a a tlang ka bogale le phifalo e kgolo; mme phalolo ke ya ba ba tla thubegang santlhoko ka samorago, ba ba tla itatolang metlha eno le kitso ya yone; ba ba tsosang kgalalelo ya metlha ya maloba, ba epolola bošwa jo bo tšeletsweng ke mmoko wa paka tseno, jo re bo latlhileng ka phoso, ka go sa aramele ka botlalo le bophara; ba ba reng ngwaga se nthateng kgabaganya, le ba ba reng maabane a fetetseng, ba a tšhwana. Ke bodišaše boobedi. Bontsi bo phuthile mabogo, bo tlhoka bobelokgale jwa pelo ya senna; bo tlhoka maikaelelo a go šwela gareng ga tšheše tsa naga.

Mogatsa-Malebo o na a tlhola a utlwa go twe kgotla la Baitiredi ga le tsenwe ke basadi; yare a utlwa mogatse a re o etela Rra-Modise, a mo ineeletsa; a ba tlogela ba gane-tsana kaga Bokapi le Thuto mo botshelong jwa morafe; a iphitlha le Mma-Modise a ba a utlwa mogatse a laela gore ba boela gae. A di latola.

“Ao, rra, a ga o re ise kwa o direlang gone, gore re ye go ema fela ka dinao?”

Rra-Modise a tsena mō melatong; a itšhotlha diteme jaaka mosimane a bona thupa ya moretlwa; a loga maano a se kana ka sepe, a ba a sala a tšhwana le malepa; mme ga seka ga thusa sepe.

“Re tla okomela ka fensetere.”

A šeba sešupa-nako a ithaya a re badimo ba tla mo tlamela. Ofisi ya gagwe e ne e tlhakanetse ntlo le mo go thulelwang ditlhako, e bile go segwa dikhai. Motho a feta mosegi le mothudi a ya kwa kamoreng e e kwa motsheo. Mojako wa yone o kwadilwe BAITIREDI.

Rra-Modise a fitlha a ba šupetsa mojako o tšwetšwe. Ba gadimaka lobota lo gomile ditlhako, noto e tšwa boroko. Yare ekete o tla falola, mothudi a nanoga a letsa molodi, a opela pina e e neng e ratega thata ka nako eo, a tota mojako wa kamore ya ga Rra-Modise. Mosegi a mo etleetsa ka moropa wa letlalo le selekanyi. Rra-Modise a tsewa ke sedidi mothudi yo o nko-di-maphola jaaka pitse ya sekoba a fitlha a bula mojako wa ga Rra-Modise a didimetse.

Mogatsa-Malebo e ne e sa ntse e le mosetsana wa moroba, motho wa marata-go-lejwa, wa gobo ke be ke le moreti, ka bo ke mo tlhabela mogolokwane. Bomaitseanape ba re, “Malebo — khumo; mogatsa-Malebo — bontle jo bo remisang pelo.” Ba boele ba re monna-mogolo o ipadile mabala a kgaka a tshotse lokwalo lwa polokelo; mogatse a mo reetsa a tshotse seipone, a ntse a ipaakanya dintshi. Monna-mogolo a ya a sa leke go itsetsepela.

Keoletile o na a ise a nyale Mmadi, e be e tlare ka moso lo bo lo pateletsa batho mafoko ba sa a itse. Ka re Keoletile o na a ise a nyale. Se nkutlwe ka tsa ga Morakile

Fa mogatsa-Malebo a tsena mo ofising a bona setšhwantšho mo loboteng — e le sengwe sa ditšhwantšho tse di fa tsa seša tse di bonalang sentle o di atametse kgotsa o le kga-kala. A leka go bala ina la motšhwantshi. Madolo o na a le gobedi: e le moruti ka tsatsi la Tshipi, mo gare ga beke e le motšhwantshi ka botlalo — morutintshi ka phoso. Ere motlha motšhwantshi o tsogileng a bifile, a tsee lesiba

le pampiri a thole nageng Motšhwantshi le moruti ba sa tselane molelo. Mo ditšhwantšhong tse o neng a di rata bobbe, go le sa monna-mogolo mongwe a lebile bophirima, nako e le lotlatlana, maradu a tthatloga ka fa mola-pong a ya megwaafatsheng fa thoko ga thabana. Mogatsa-Malebo a se šeba ka baka se seleele, Keoletile a eme ka fa morago ga gagwe, a beile seledu mo legetleng.

"Mogogoro wa moruti wa poifo."

"Ya maikutlo a sa amoganweng."

"Se ye kgakala."

"Pelo ga e na meelwane."

"Go tšhwantshitse mang, fa?"

"Ditshago ke lošo, ka rre, ka monna a ntsetse."

"Ke tla goa."

"Ke U.M."

"Ke mang?"

"Ke L.P."

"Ene ke mang?"

"Šš!"

"A o se utšwile?"

"Se buele kwa godimo"

"Wa re U.M. ke mang?"

"Ke molori."

"O itse go tšhwantsha bona jaaka a beile thaba ele"

"Nna ka re o itse go bopa bona dipounama ditsebe matlho dintshi"

Mothudi le mosegi ba simolola pina ya bone, ba betsa moropa, ba budula marama, ba pelekanya matlho Rra-Modise a tsamaya a okame baeti ba gagwe. Keoletile a sa batle go tloga fa tlhakoreng lwa ga mogatsa-Malebo.

* * * * *

"Ke santlha ke bona o itsetile"

Keoletile a dupelela madi mo phefong. A leba Rra-Modise ka matlho eketse go ka twe a podi e jele sekaname; mme a seka a nyenya jaaka gale, gonne o na a sa ye go ineela a sa tsholetsa mogatla.

"Rra, nna le wena re dirisanya mmogo mo dilong tse dintsi; mme fa e le go dumalana nao o ntse o fosa Erile ke tsena mo kgotleng le, wa nthaya wa re ke lo thuse ka matlho a seša. Ke sa ntse ke ikaeletse go lo thusa; ga ke itse gore wena o feletse kae."

Rra-Modise a mo šeba ka matlho ekete a motho a ora dibi thata; a le matala. Keoletile a kgaogana nae, a ema a kgokgothela molora wa peipi mo isong a ntse a letsa molodi; a ya mo lofeelong a roba lotlhokwa, a fata bokgakga mo mokgothering wa peipi; a boela a e tthatlhela gape ka botšwerere jo bogolo, a ntse a letsa molodi.

“Ee, rra. Nna ka re fa Baitiredi ba rata go ata, ba bule dikgoro tsotlhe, ba laletse mongwe le mongwe yo o batlang go tsena. Wena wa re, nnyaa, a go tsene ba losika longwe. A o sa gakologelwa lokwalo lo nkileng ka tla nalo fa? lo kwadilwe ke ‘Gape’ wa Lakasanta?”

Rra-Modise a dumela ka tlhogo.

“A o a mo itse?”

“Ke mmona kae?” a botsa a sa ntse a bifile mo go mašwe. Keoletile a nyenya. “Mme o tlhotse o mmonyane”

Rra-Modise a rotola matlho. “Ke mmonyane kae, he?” a botsa jalo a tšhwara Keoletile ka legetla, a mo thukhuthetsa jaaka ntša e bolaya noga. Keoletile a nnela go nyenya jaaka motho a jele baleanye.

* * * * *

Mangaung e ne e le mokwaledi wa kala ya kgotla la Baitiredi kwa motse-mogolo wa Mangaung; badimo ba mo file mpho ya go itse go bopa batho seopa-sengwe ka atla tsoopedi; mme a sa itsape go dira ka botšwerere le maatlametlo; tiro ya gagwe ya motshegare e le ya Y.M.C.A. mo lokeišaneng lwa Batho-batho; ere bosigo a fetoge setseno, a tsene motse ka legare, a rere tsa mmuso o moša wa sedi la Bokapi jwa moseja; a rere tsa Thuto, tlhabologo le pudulogo ya atla tsa gosi jwa Montšho. Molaetsa wa gagwe o ne o le osi: “Itireleng!” Fa a kopana le monna, a mo tlogela ka molaetsa oo. Fa a kopana le mosadi, a mo tlogela ka molaetsa oo. Fa a kopana le ngwana, a mo tlogela ka molaetsa oo. Fa a kopana le segole, a se tlogela ka molaetsa oo. Fa a kopana le sefofu, a se tlogela ka molaetsa oo. Batho ba ithaya ba re ga di mmogo. Yare go le tsatsi lengwe a amogela lokwalo lo tšwa Lakasanta, lo kwadilwe ke mosadi a ipitsa “Gape.” Lwa mo tlhotlheletsa go gwalalela dinaledi. A simolola go kwalela Rradikgang wa Bantšho. Lokwalo lwa ntlha lo tlhagile mo go Rradikgang wa ngwaga wa 1942, kgwedi ya Tlhakole.

Ga feta malatsi a se kae, ke fa go tlhaga lo longwe lo kwadilwe ke "Gape," a tšhwaya Mangaung diphoso. Yare Keoletile a lo bona, a tlhotlhomisa go bona gore "Gape" ke mang. O na a tlhola a eletsa go bona mosadi yo o pelokgale, yo o kwalang puo ya senna, yo o bogonego bo gamogileng metsi a senyana; a sa itse gore o ka mmona jang. Ntekwane etlare go le tsatsi lengwe, ba rakane. Ere ba rakanye, a tsewe ke sedidi

Rra-Modise ka matlho a a letobo la botsofe, a bona Keoletile a itseta ka mogatla; mme a seka a bona se motho o ka se itsetelang ka mogatla; a seka a itse gore Keoletile o kopanye le modimogadi wa gagwe, o a neng a tlhola a o obamela kgakaleng. O ne o bua nae, e bile a beile molomo wa gagwe fa tsebeng ya one; one o o neng o tlhotlheletse Mangaung gore a be a ngape setaatae ka dinaleda, a leke go gwalalela dinaledi; one o o dirileng gore Mangaung a feletse kwalo lwa gagwe ka sigo-gare ka go re, "Lootsang marumo, bagaetšho, ntwana e bolotse Madi a nka mo phefong! Mmaba o tlhanola direthe, o ikgoga ka morago a ipipile matlho. Thuto e tla ata, ka rre!"

Rra-Modise o na a sa itse gore Mangaung o kwala a le mo maibing; mo maibing a go šolofela gore etlare tsatsi lengwe a fitlhe Lesilabele, a age boitumelong ka go sa khutleng; a sa itse gore dikwalo tse di neng di tlhaga mo go Rradikgang, di ne di sa tsee sepe mo go tse di neng di amogelwa ke mogatsa-Malebo

* * * * *

Malebo a didimala.

"Ga ke itse gore batho ba tla lemoga leng gore seriti sa moeteledi-pele se ngoka batho. Fa mosimanyana yole e ne e le moeteledi-pele wa Baitiredi, ba kabo ba le botoka."

"Ao?"

"Ke itsile! Ke aga ke re o saletse morago."

Malebo a šeba mogatse ekete o tla re, o a leboga. Mme a seka a bua; gone mogatse o na a aga a mo kgoba ka go re o saletse morago; mme a sa bolele gore o tšhwanetse go dirang, go šupa gore o eteletse pele; a setse a tsaya gore ke pina.

“Jaanong ke reng?”

Mogatse a mo dilola ka modilo o go tweng fa peba e o bona, e a šwa. O na a aga a inyatsa, gonne erile Malebo a mo kopile gore a tle go mo ruta go bala le go kwala, a fitlha a aga motse; a gopola gore e tlare a le mo gae, a mo rute botoka. Ga seka ga mo tsaya sebaka go lemoga gore monna-mogolo o siame go mo ruta, a go duela; eseng o leka go mo tlabolola, gore balekane ba o neng o na nabo kwa sekoleng, ba seka ba lemoga se se go digetseng. O na a aga a omana, e bile a beile fatshe.

A bua a iketlile. “Rra, batho ga ba sale moeteledi-pele morago ka ntlha ya bogonego jwa gagwe. Batho ba latela moeteledi-pele, ene ka sebele. Ba simolola ba kgatlhega; ba feletsa ba le mo maibing. Sengwe le sengwe se a se buang, e be e le nnete; ba sa tlhole ba gopola, ba utlwa ka pelo.”

“Ee, mma.” Fa Rra-Modise o kabo a mmonyane ka nako eo, o na a tla gakgamala gore go rileng. O na a tla gakgamala gore a ke Malebo wa Thuto le Bokapi mo botshelong jwa morafe; ene yo o neng a tle a ba bee tlhogo ka dikgopolo tsa ga mogatse. O ne a utlwile mo go mogatse gore etlare tsatsi lengwe Makapi a a tšweteletseng ditlhabano tsa ntwa a nyelele. Mme o na a ka se tsamae a ntse a re, “Mma-Semangmang a re” Le fa ke sa itse gore o na a tla re Mma-mang

“Ke sone se batho ba madi a segosi ba lemotshegang ba sa le kgakala. Gonne—”

“Kea otsela.”

Mogatse a itse gore fa a setse a rile, “Kea otsela!” go fedile.

XIV

Mma-Mosidi a boela kwa mosadi-mogolong yo o kileng a re o tla bona se a se senkang; e setse e le dinyaga a sa mmone; a batla go boa fa kgorong, a fitlhela mosadi-mogolo e le mmu, e bile a sa tlhole a bonela kgakala; a tlhola mo mathuding a ntlo; ere maitseboa dikole di tšwa, mosetsana wa ntlo e e bapileng le ya gagwe, a mo direle motogonyana, e nne gone mosadi-mogolo o bonang sengwe se o ka se godumang; go sa nneng jalo, mongwe yo o pelo-tlhomogi a

tlhole a tlile go mo direla dijonyana, le go feela ntlo, gore ere mosetsana a boa kwa sekoleng, a apee tsa maitseboa fela.

Mme le fa go ntse jalo, o na a sa lebale motho yo o kileng a mmona; a sa mo gakologelwe ka tshobotsi, kgotsa ka lentšwe; a mo utlwa ka ke tla re ka eng? Ere o fitlha a ba a setse a go bolelela gore o kopanye nao kae.

Yare Mma-Mosidi a sa ntse a tla a eme ka dinao, a re: "Dumela, mosadi wa mmatli. O sa kgaega?"

Mma-Mosidi a seka a itse gore o tla reng. A dumela a tshogile, a gopotse gore Malebela o tla re morwae o šule. O na a batlile gongwe le gongwe kwa o kileng a tsamaya gone; e bile a setse a kile a ya go boa kwa mabitleng, ka go gopola gore motho yo o tshotseng morwae o mmolaile. Yare e ne e le motho wa mmele, a sala a le lotlhokwa. Rra-Mosidi a mo tabogisa mo dingakeng tsa Makgoa le tsa Bantšho, ga seka ga thusa sepe. Kgabagare, le ene a tsenwa ke botlhoko jwa pelo; a lelela ngwana wa mosimane ka pelo e khibidu

"Ngwanaka, o tla bona se o se lelelang. Mme ke sisa manyaapelo"

"Ka'ng, mma?"

Malebela a seka a bua. A šeba Mma-Mosidi ka matlho a a tletseng mahutsana. Yare a tšwa molomo a re, "O mponye."

Mma-Mosidi a ema a tsamaya. Fa a sena go huralela ntlo ya ga Malebela, ebile ekete o tla potela ka matlo, a bona batho ba matlo a a bapileng le ya ga mosadi-mogolo ba manologile ka lobelo; a ithaya a re go bo go bonwa dilo tsa lokeišane. Pelo e nngwe ya re a bone gore ba bonang. Fa a šeba, a bona ba kokoanye mo mathuding a ga Malebela. A garoga pelo; a boela morago. Yare a ya a lebile ga Malebela, a bona basadi ba tsena ka ene mo tlung. A itse gore mokgwa o gone. Ntekwane maloba ke maabane; mosadi-mogolo o ile felo go sa iweng.

* * * * *

Ntekwane Malebela o tsamaya jaana, ga a esi. Monna-mogolo Ofentse o mo eteletse pele. Yare go le maabane, a ikaya ditlhabi mo maleng. Batho ba ithaya ba re bojalwa jwa ga Mma-Lesego ga bo utlwane nae. Fa letsatsi le phiri-

ma, ditlhabi tsa mo totela. Yare le ntsha nko, le ene a ba a itata. A tsamaya a sa kgaratlha. Ya nna selelo se segolo mo motseng wa Matile, le mo metsaneng e e gaufi le Matile; yane ekeke botshelo bo fedile. Bontsi bo santse bo mo gopola le gompieno; ka tsatsi la phitlho ya gagwe, go se fa motho o gatang gone. Kgosi Badirele a tla le ba motse wa gagwe; Bodibe a phuthegile otlhe, ka dipitse le ka dikoloana tsa dikgomo; ka dinao le ka ditonki. Modise a tšwa Mangaung ka sejanaga, a tsaya Matlakala mo Ditšobotla. Rra-Modise le Keoletile, le mogatsa-Malebo, ba tšwa Gauteng ka sejanaga se Keoletile o se rekileng a sena go nyala mogatsa-Malebo. Mokoloko wa batho o tšwa kwa ga Ofentse, o fitlha kwa mabitleng; mme batho ba ntse ba rogoga ka bontsi, ba tšwa Maikutlwane le metsana e e gaufi le gone. E ne yare morago ga leuba le legolo le le tshotseng diruiwa tsa batho ba bantsi, ga tuma gore monna-mogolo Ofentse o thusitse batho ka go re basimane ba romelwe Maikutlwane!

Modise o na a rometswe Mangaung gore a ithute malepa a go bopa batho seopa-sengwe; e tle ere a boa gone a ye Lakasanta, a ye go tšhwara kala ya kgotla la ga rraagwe, e Keoletile o neng a e butse gone le mogatse. Yare a sa ntse a ipaakanyetsa go boela Gauteng, rraagwe-mogolo a tlhokafala; a ya Matile, boemong jwa Gauteng. Yare a boa kwa Matile a fetela Lakasanta, a ithutile malepa otlhe, mme a sena mpho ya go ngoka batho. Ere a gopola matšhwiti-tšhwiti a a neng a sala Mangaung morago, a lemoga gore ga a a tsalelwa bogosi

Yare Modise a ntse a ithonegile a gopotse lošo lwa ga rraagwe-mogolo, mogatsa-Keoletile a tsena a se gatela godimo jaaka gale. A simolola go nyenya a sa ntse a tsena ka kgoro, Modise a ba a thanya mo maibing a gagwe, gonne o bo a na a le lephotse jaaka ngwedi e tlhatšwitse. A bua a tshega, a tsholeditse mabogo jaaka motho a ithapeletsa mo sereng. "Umphi Modise!"

Modise a itse gore mogatsa-Keoletile o bonye setšhwantšho sa ga Madolo, gonne o na a ise a ke a ipitse Umphi Modise gope fa e se mo go sone; a mo tlhoma matlho go bona gore a o itse sengwe gape kaga sone

"O utlwile kae gore ke Umphi Modise?"

"O tla nyala leng?"

"Nkaraba."

"Ka tlhokwa lwa tsela.

"Hmm!"

“Le wena nkaraba.” A bua jalo a ipaakanya sebaga sa thamo, e bile a iphata dinala. O na a tlhokomela dinala tsa gagwe ka go itse; di ositse Malebo le Keoletile, matlhale a magolo. Modise a šeba noga e e neng e le mo sebgeng, ekete o tšhwaregile. Mogatsa-Keoletile a ya mo kobotlong ya dikwalo a ntsha lokwalo lo tšhwantšhwe setšhwantšho sa noga e kampana le mosadi mo gare ga namane e tona ya letšha. A phetlha lokwalo a iketlile, mme a sa bale, a šebile ditšhwantšho fela.

“Fa o no o nyetse, tiro ya gago e kabo e tšwa tema. E ne etlare ka Matlhatšo re itsamaise mo mebileng gore batho ba go bone o tsamaya le rona. Go no go se kitla go feta ba le babedi ba ise ba botse gore o mang. E be e le gore ba tlile go go bona ka go gopola gore ba tla re fitlhela fa Hmm!”

“Jaanong fa ba sa lo fitlhele, gone?”

“Ba tle gape.”

“Ba tla go dirang?”

“Uh! O goletse kae ? A ga o itse gore monna mongwe le mongwe o rata go bonwa a bua, kgotsa a tsamaya, le mosadi yo montle? A ke tšhwanetse go go simolola kwa tshimologong?”

“Ga ke re simolola kwa tshimologong Ke a botsa.”

“Fa o kabo o le botlhale, o se — fela, nkabo ke tšhwere bothata. Tšheše e e mebalabala e ngoka dinotshi ka mebala ya yone Monna wa mosadi yo montle o bitsa banna ba bangwe ka mogatse Ke sone se moeteledi-pele o tšhwanetseng go nyala A re utlwanye?”

Modise a imelwa ke ditsebe. A ja baleanye. Mogatsa-Keoletile o na a aga a mo tsietsa ka loleme lo lo bofefo; ere a bua a itome diteme jaaka motho a fatwa motlhagare. Keoletile a tsena a sa kokota. “Ao, khudu-thamaga?”

Modise a bona go kgwa mowa; Keoletile le mogatse ba nyalane ba tšhwana. Fa ba bua go se yo o nayang yo mongwe sebaka sa go latlhela lefoko. Jaanong a bona sebaka sa go araba lokwalo lwa ga Mangaung Setšhwantšho sa ga Matlakala se mo etleetsa mo dikgopolong tsa gagwe. O na a leka ka metlha go araba Mangaung jaaka Mangaung a ne a ka mo araba; mme puo ya ga Mangaung e gana, gonne o na a sa kwale bonolo. Fa a tla kwala, a na a sa le a nna a ingwaya tlhogo, mme go sa tšwe sepe Molori

* * * * *

Mma-Mosidi o na a koafetse, go sa fete letsatsi a sa selwe a ole. Rra-Mosidi a leka dingaka a ba a leba ka matlho; molato o le mo tlhogong. Modise le mogatse ba ya go mo lekola go le motshegare wa tsatsi la Matlhatšo. Modise a fitlha a nna go bapa le fensetere, e mo potile ka fa tsogong la moja, lesedi le mmetsa mo thamong, go ela ka fa morago ga tsebe ya moja. Ere fa a bua le Mma-Mosidi, a sokologe jaaka eketse o gadima kwa morago. Mosadi-mogolo o ne a letse a mo lora go le bosigo jwa maabane. Jaanong a mo tlhokomela sentle thata; ere a bua nae, a mo šebe mo matlhong go bona gore a o ka ikannnga.

“Modise, ngwanaka, tsa lefatshe re di bonye Jaanong re tšhwanetse go ipaakanyetsa tsela re sa gadima kwa morago. Mme bobelo-tshetlha le bohula bo re ngaparetse.”

“Mma, o bo o tla bua thata, o tloge o ithonkge.”

“A ke tla bua kwa legodimong ?”

“Ga ke rialo.”

“Mma ke bue Ee, Modise oorra-Sehunelo a Nthufa a Mathibela, motho a bona noga e mo thiba pele, a e tlola setoto morwa-Lepile, a šometse tšhaka jaaka phuka tsa ntšhe.”

“Mma!”

“Ngwanaka, nkatamela.”

Modise a ya go khubama fa pele ga Mma-Mosidi. Mosadi-mogolo a mo keleka a ba a fitlha mo tsebeng ya moja. A simolola go roroma jaaka motho wa letšhoroma. Fa Mosidi a tlola a re o a mo tšhwara, mosadi-mogolo a ngaa jaaka ntša e gatile legala. “Omphile!” Modise a tlola. A ithaya a re Mma-Mosidi a re “Umphi.” Fa a mo šeba, a bona Mma-Mosidi a phaphaletse sefathlago

Ngaka ya fitlhela maloba e le maabane

* * * * *

Motho ga a itsiwe e se naga. Mma-Mosidi o na a na le letlojana le o neng a le beile kwa go itseng ene fela. Yare go ntse go phurutlhololwa, motho a tshelola letlojana eketse le ka tšwa dikgolo. “Rra, se ke'ng?” Rra-Mosidi a tlhoka karabo, e le santlha a le bona. Fa ba bula, ba fitlhela pampitshana mo teng e kwadilwe ka tsogo le le roromang:

"Modimo O inchwarele. Batho thusań ngoanake, o koa Olanti. Ke 'meile lochwao ka ha morago ga tlhogo. Ke Omphile."

* * * * *

Modise ke monna wa popota jaanong; o tšweletsa kgotla la Baitiredi pele mo motse-mogolo wa Lakasanta. E tle ere ke feta ka tsela ke mmone a beile morwae mo maruding, a eme mo kgorong ya ntlo ya gagwe e go tweng e gaisa matlo a Lakasanta otlhe. Matlakala o retebetse. Mogatsa-Keotile o tlhola gae jaanong; morwadie ga a angwe ke ntshi. Ina la gagwe le nkgakelang he? Ebu, ga twe Kemoneemang. Seagile ga a lape go tlhola a tlile Gauteng. E kile yare a re o leka go tlotla ka ga sigo jo o neng a raletse ditšuatšue di se kana ka sepe, a re e tle e nne ene wa pele go bega mafoko kwa kgosong, Matlakala a re fa a rata go tlhobogana le rraagwe Modisaotsile, a bue jalo a le gone. Monna-mogolo o ipheletse. Seome o sa bolawa ke pelo ya ngwana wa mosetsana: o kile a mo utlwela felo go se fa. A ralala lefatshe a ba a felelwa ke ditlhako mo tseleng a ya go mo tsaya. Itumeleng a re, "Mang? Ga ke lo bee. Mono ke a ja, ke a nwa, ke a kgora." A šupetsa rraagwe ditlogolwana di ka nna thataro, fa di ne di sa šupe Monna-mogolo a boa ka se se mo isitseng. Phatšwa ke monna wa dimpa jaanong; ga a bue le monna gabedi, a ba a mo ralatsa kubu. Maloba o na a tšwa go jelwa kgomo a kgotlhile Modiri ka monwana mo leitlhong Ga twe morwae o tla mo gotsa: basimane ba taboga lepaapaa kwa madisong, modipa a namaletse mo moruting, a bitsa serowa gangwe le gape.

Kgosi Badirele o ithobogile Bana ba ya sekoleng monokela. Legale, ekete ba mo utlwile. Basimane ba wela Bopedi ka bontsi. Ere ba tšwa gone ba bo ba rototse matlho a ntse ditoto, ba sa batle go bona ngwana a ntse a kaila mo motseng balekane ba gagwe ba ile sekoleng; rraagwe a ba a tla ya kgotla a kgweetsa e e dinaka. Malatsi a maloba mosimane a santse a tle a fapaanele go disa le kgaitسادie, a itsiwe ke botedu-putswa le bomma-tedu-putswa. Ke utlwile mongwe a ntse a umaka gore go agwa namane e tona ya sekole kwa Bodibe; legale e sa le motheo fela. Ga twe motlha se fedileng go tla bo go sa tlhole go iwa Bopedi — le fa e le Nataala.

Aiyo, siao.